

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI DÖNEMİNDE MUHALİF BİR ŞEHİR MEBUSU: X. DÖNEM TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİNDE AHMET BİLGİN MUHALEFETİ

A DEPUTY FROM A DISSENTING CITY IN THE DEMOCRATIC PARTY COMMUNITY: DISSIDENT OF AHMET BİLGİN IN THE GREAT NATION OF TURKEY IN THE Xth. ERA

Hacı Veli GÖK

Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, gokhaciveli@gmail.com

Makale Bilgisi

Türü: Araştırma makalesi

Gönderildiği tarih: 7 Ocak 2024

Kabul edildiği tarih: 16 Şubat 2024

Yayınlanma tarihi: 25 Haziran 2024

Article Info

Type: Research article

Date submitted: 7 January 2024

Date accepted: 16 February 2024

Date published: 25 June 2024

Anahtar Sözcükler

Cumhuriyetçi Millet Partisi; Ahmet Bilgin; Osman Alişiroğlu; Tahir Taşer; Osman Bölükbaşı; Hacı Mehmet Mahmutoğlu; Demokrat Parti; Muhalefet

Keywords

Republican National Party; Ahmet Bilgin; Osman Alişiroğlu; Tahir Taşer; Osman Bölükbaşı; Hacı Mehmet Mahmutoğlu; Democratic Party; Opposition

DOI

10.33171/dtcjournal.2024.64.1.22

Öz

Kırşehir'in X. Dönem TBMM'deki varlığının incelendiği bu çalışmada, bahse konu dönem Cumhuriyetçi Millet Partisi Kırşehir Mebusu Ahmet Bilgin'in mevcut siyasi iktidara karşı nasıl bir muhalefet içerisinde olduğunu incelenmiştir. Bilgin ve diğer CMP mebusları ile birlikte yapılan bu muhalefetin Kırşehir'e neler kazandırıp kaybettiğini, memleket çapında da ne gibi kazanımlar sağladığını anlamamız açısından çalışma önem arz etmektedir. Bu bağlamda X. Dönem Kırşehir mebuslarına bakıldığında bu dönemde Kırşehir'i TBMM'de beş mebusun temsil ettiği görülmektedir. Bu mebusların en etkili olan Osman Bölükbaşı matematikçi ve çiftçi, Ahmet Bilgin eczacı, Hacı Mehmet Mahmutoğlu hukukçu, Osman Alişiroğlu hukukçu ve Tahir Taşer de yine hukukçu kimliği ile Kırşehir'i temsil etmiştir. Her ne kadar, Kırşehir mebuslarından Osman Bölükbaşı gibi popülaritesi yüksek bir mebus hakkında yayınlanmış birçok eser söz konusu ise de, bahse konu dönemde mecliste en az Bölükbaşı kadar etkin bir muhalefet örneği gösteren ancak çok az sayıda araştırmaya konu olan Ahmet Bilgin'in siyasi faaliyetleri hakkında çok az şey bilinmektedir. Zira Bilgin, X. Dönem TBMM'de oldukça etkin bir kişilik olarak karımıza çıkmaktadır. Öyle ki, bir muhalefet parti temsilcisi olmanın gereği olarak ortaya koymuş olduğu sert muhalefet Mecliste hararetli tartışmaların vuku bulmasını sağlamıştır. Bu bağlamda bu çalışma ile Ahmet Bilgin'in TBMM faaliyetleri incelenerek mebusun TBMM faaliyetleri hakkında genel bir kanaat oluşturulması hedeflenmiştir.

Abstract

This study examined Kırşehir's presence in TBMM during the Xth period and examined how The Deputy of Republican National Party Ahmet Bilgin was opposed to the current political power. It is important that we understand what this opposition together with Bilgin and other CMP deputies have brought and lost to Kırşehir and what gains it has made throughout the country. In this context, when looking at the deputies of Kırşehir Period X, it appears that five deputies represent Kırşehir in TBMM during this period. The most influential of these deputies was Osman Bölükbaşı mathematician and farmer, Ahmet Bilgin pharmacist, Hacı Mehmet Mahmutoğlu jurist, Osman Alişiroğlu jurist and Tahir Taşer also a jurist, represented Kırşehir. Although there are many published works about a popular deputy such as Osman Bolükbaşı, one of the Kırşehir deputy, little is known about the political activities of Ahmet Bilgin, who has shown at least as effective an example of opposition in parliament during the period but has been the subject of very few investigations. Bilgin comes across as a very effective personality in the TBMM during the Xth period. So much so that the fierce opposition he has put forward as a necessity to be an opposition party representative has enabled heated debate to take place in Parliament. This study aims to examine the activities of Ahmet Bilgin and establish a general opinion on the activities of the Parliament.

Giriş

Kırşehir, İç Anadolu bölgesinin Orta Kızılırmak coğrafyasında yer alan bir vilayettir. Kırşehir sınır olarak Nevşehir, Niğde, Aksaray, Ankara, Kırıkkale ve Yozgat ile komşudur (Gündüz, 2012, s. 1325). Kırşehir tarih boyunca önemli devlet ve milletlerin hüküm sürdüğü kadim bir Anadolu şehri olarak karşımıza çıkmaktadır. Önemli bir coğrafyada (Obad, 2018, s. 802) bulunan, Selçuklular zamanında bucak, Osmanlılar zamanında sancak (Şahin, 2022, C. 25, s. 480, 483) ve Cumhuriyet döneminde vilayet olan Kırşehir, bahse konu dönemlerin cazibe merkezi olmayı bilmiştir. Kırşehir bölgesinde sıklıkla rastlanan höyükler, mağaralar, örenler, heykeller, çanaklar, çömlekler, paralar ve kale adı ile anılan yerlere bakıldığında bu durum, çok eski dönemlerden beri insanların bu coğrafyayı yurt edindiklerini göstermektedir. Bu bağlamda eski çağda Kırşehir bölgesinde Etiler, Gasgaslar, Firigyalılar ve Kapadokyalılar hâkim olmuşlardır. Bu tarihi süreç içerisinde Kırşehir çeşitli isimlerle adlandırılmıştır. Hititler Dönemi'nde Akuva, Yunanlılar ve Romalılar Dönemi'nde Makissos, Bizanslılar döneminde Jüstinianapolis ve Selçuklular Dönemi'nde de Kırşehir ve Gülşehir isimleri ile adlandırılmışlardır (Gündüz, 2012, s. 1376). Türklerin Anadolu'ya akınları ile birlikte Selçuklular döneminde Kırşehir'in Danişmentlerin eline geçtiği görülmektedir. Daha sonra Eretnaoğullarının eline geçen Kırşehir, beylikler dönemi özelinde en son Karamanoğullarının hâkimiyetinde kalmıştır. Fatih Sultan Mehmet döneminde ise Kırşehir, Osmanlı Devleti hâkimiyetine geçmiştir (Şahin, 2012, s. 217). Bu bağlamda, Ahilik gibi çok önemli bir sisteme ev sahipliği yapan Kırşehir bu kültürel özelliklerini günümüze kadar muhafaza etmeyi bilmiştir (Akgül, 2017, s. 24).

Siyasi hayatı içerisinde de önemli atılımlar gösteren Kırşehir'in bu duruşu Cumhuriyet Dönemi'nin¹ dikkat çeken vilayetleri arasında yer almasını sağlamıştır. Bu durum, Demokrat Parti İktidarı Dönemi'nde Kırşehir'in zararına olan bir takım hadiselerin varlığını da beraberinde getirmiştir. Öyle ki, 1954 genel seçimlerinin hemen ardından, DP tarafından tesis edilen kanun tasarısının yasalaşması ile birlikte Kırşehir il olma vasfını yitirerek ilçe haline dönüştürülmüştür. Bu dönemde DP'ye muhalif olan mebuslar arasında Ahmet Bilgin de yer almaktadır. X. Dönem Kırşehir Cumhuriyetçi Millet Partisi mebuslarından Ahmet Bilgin² TBMM'de toplam 31 farklı konuda konuşma gerçekleştirmiştir. Dönem şartları göz önüne alındığında siyasi

¹ Cumhuriyet İlk Dönemlerine bakıldığında, Kırşehir nüfusunun çoğunluğunun köylerde yaşadığı, tarım ve hayvancılıkla uğraştığı bilinmektedir. Bkz. Şahin, 2023, s. 116.

² 1954 genel seçimlerinde CMP Kırşehir mebusu olarak seçilen Ahmet Bilgin'e ait seçim tutanakları için bkz. BCA, 30.10.00.00.78.517.25.

partiler, seçim bölgelerinde isim yapmış ve halkın güvenini kazanmış kişileri mebus adayları olarak göstermişlerdir.³ 1950'li yıllarda Kırşehir'in tek eczacısı olan Bilgin'in, CMP'den mebus adayları olarak belirlenmesi bu düşüncenin bir ürünüdür. 1954 genel seçimlerinde Kırşehir'den CMP mebusu olarak seçilen Ahmet Bilgin'in babası İzzet Bey, annesi Afife Hanım'dır. 1900'de Antakya'da dünyaya gelmiştir. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacılık bölümünden mezun olmuştur. İyi bir eczacı olan Bilgin aynı zamanda kendisini de iyi derecede yetiştirmiş bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Arapça ve Farsça bilmektedir. Evli ve üç çocuk babasıdır. Kayıtlı bulunduğu askerlik şubesi Kırşehir olup askerlik görevini istiklal savaşında eczacı üsteğmen olarak ifa etmiştir. Askerlikten terhisinin ardından Kırşehir'de 35 sene işleteceği Hayat Eczanesini açmıştır.

İlk olarak Millet Partisi saflarında siyasete adım atan Bilgin, 1954 genel seçimlerinde seçim bölgesi olan Kırşehir'den almış olduğu 26.476 oy ile 10. Dönem CMP Kırşehir mebusu olarak seçilmiştir. 18.02.1985 tarihinde vefat etmiştir. Mesleği eczane tabibidir.⁴ Bilgin'in mensubu olduğu CMP esasında daha önce kurulmuş olan MP'nin bir devamı niteliğindedir. 1948 yılında kurulan MP, 8 Temmuz 1953 tarihinde geçici, 24 Ocak 1954 tarihinde ise kalıcı olarak kapatılmıştır. Bu süreç içerisinde tarihler 10 Şubat 1954'ü gösterdiğinde CMP adı ile yeni bir siyasi parti teşekkül

³ Eczacılar siyasi partiler tarafından önemsenmiştir. Öyle ki, halkla iç içe olan eczacıların hangi siyasi parti taraftarları oldukları dahi yazışmalarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda CHP Genel Sekreterliği ve İlçe İdare Kurulları tarafından 14 Mart 1953 ve 26 Haziran 1951 tarihlerinde CHP İl İdare Kurulu Başkanlığına göndermiş olduğu yazı bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bkz. BCA, 490.01.00.00.11.58.5.; BCA, 490.01.00.00.1463.2.4.

⁴ (Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2084), (TBMM Albümü, 2010, s. 649), (Özüçetin, 2013, s. 419). Dönemi yaşamış olan Kırşehir sakinlerinden 20.10.1944 Kırşehir'in Mucur ilçesinin İnaç Köyü'nde dünyaya gelen Mustafa Gök ile 5 Aralık 2023 tarihinde bir mülakat gerçekleştirilmiştir. Mülakatta Mustafa Gök'e Ahmet Bilgin hakkında bildiklerini aktarması rica edilmiştir. Mustafa Gök'ün aktardıklarına göre 1950'li yıllarda Kırşehir merkezde sadece bir eczane bulunmaktadır. Bu eczanenin sahibi ise mesleği eczacılık olan ve eczacılık yapan Ahmet Bilgin'dir. Gök'ün vermiş olduğu bilgiye dayanılarak, 1950'lerin Türkiye'sindeki sağlık sisteminin büyük oranda gelişme kaydedemediği sorunu tespit etmek yerinde olacaktır. Zira il vasfında olan Kırşehir gibi önemli bir yerin sadece bir eczacı ile temsil ediliyor olması, geçmiş dönem sağlık politikalarındaki eksikliği göstermesi açısından önem arz etmektedir. Mülakata devam edildiğinde Mustafa Gök, çocukluğunda Ahmet Bilgin ile arasında geçen bir anıyı aktarmıştır. Buna göre Gök, çocukluk yıllarında halk arasında boğmaca denilen bir hastalığa yakalanmıştır. Bu dönemde Kırşehir'de hastane ya da doktorun olup olmadığı konusunda emin olmadığını dile getiren Gök, babası Veli Gök'ün Kırşehir'in saygın kişileri arasında yer alan ve vatandaşların kendisine güven duyduğu eczacı Ahmet Bilgin'in yardımına ihtiyaç duyduğunu dile getirmiştir. Bahse konu dönemde Gök'ün babası Veli Gök durumu çok da iyi olmayan bir çiftçidir. Kendisinin arabası ve o dönemin yaygın ulaşım araçlarından olan eşiği olmamasından dolayı İnaç Köyü'nden yaya olarak yaklaşık 1,5 saat süren yolculuğun sonunda Kırşehir merkezde bulunan eczanenin sahibi olan Ahmet Bilgin'in yanına varabilmiştir. Burada oğlu Mustafa Gök'ün durumunu Bilgin'e anlatan baba Veli Gök'ü Bilgin çok iyi karşılamış ve 15 dakika beklemesi durumunda oğlunun hastalığına iyi geleceğini düşündüğü ilacı hazırlayacağını bildirmiştir. Bu sürecin sonunda ilacı hazırlayıp Veli Gök'e teslim eden Bilgin'in sayesinde Veli Gök, oğluna bahse konu ilacı vererek 3 gün sonunda oğlunun boğmaca hastalığından kurtulduğunu görmüştür. Tüm bunlar ışığında, mülakatın yapıldığı Mustafa Gök, o dönemin öldürücü hastalığı boğmacadan Bilgin'in vermiş olduğu ilaç sayesinde kurtulduğunu ve çocukluk yıllarında sıkça eczanesinin yanından geçtiği ve bu konuda ömrü boyunca Bilgin'e minnet duygusu içerisinde olacağını ifade etmiştir. Bkz. Mustafa Gök Röportaj: 5 Aralık 2023.

etmiştir. MP'nin irtica suçlaması ile kapatılması CMP'nin laiklik konusunda daha hassas politikalar yürütmesine sebep olmuştur. Daha önce MP mensubu olan Bilgin, MP'nin ardından CMP'nin kurulması ile birlikte X. Dönem TBMM'de CMP Kırşehir milletvekili olarak faaliyet yürütmüştür (Pancaroglu, 2006, s. 52; Kızak, 2018, s. 50).

X. Dönem TBMM'de CMP'nin diğer Kırşehir mebusları ise Hacı Mehmet Mahmutoglu⁵, Mulla Osman Alişiroglu⁶, Tahir Taşer⁷ ve Hacı Osman Bölükbaşı'dır.⁸ Hukukçu, Matematikçi ve sağlıkçı kimlikleri ile özellikle kendi konularına giren görüşmelerde Kırşehir'i temsil eden ve bu alanlarda iktidar partisine yönelik eleştirileri ile etkin bir muhalefet örneği sergileyen Kırşehir mebusları bahse konu

⁵ Hacı Mehmet Mahmutoglu'nun Babası Hüsnü Bey, annesi Sâriye Hanım'dır. 1917 yılında Kırşehir'de doğmuştur. İlk ve orta tahsilini Kırşehir'de tamamlamıştır. 1933-1936 seneleri arasında Kayseri Lisesi'nde eğitim görmüş ve 1936'da aynı liseden mezun olmuştur. 1938-1939 ders döneminde Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuştur. Askerliğini yeden subay olarak tamamlamış, 1942'de terhis olmuştur. Daha sonra Kırşehir hâkimliğine tayin olmuştur. Kırşehir'deki görevinin ardından sırasıyla Reşadiye hâkim yardımcılığı, Refahiye hâkimliği ve Bor ceza yargıçlığı görevlerini yürütmüştür. Evli ve 5 çocuk babasıdır. Seçimden sonraki son memurluğu Bor Ceza Hâkimliğidir. 1954 genel seçimlerinde seçim bölgesi olan Kırşehir'den almış olduğu 78.319 oy ile 10. Dönem CMP Kırşehir mebusu olarak seçilmiştir. 21.11.1979 tarihinde vefat etmiştir. Mesleği baş ceza hâkimliğidir. Bkz. Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2085; TBMM Albümü, 2010, s. 650.

⁶ Mulla Osman Alişiroglu'nun babasının adı Ali Bey, annesi Zehra Hanım'dır. 1919 yılında Kırşehir'in Çiçekdağ ilçesinde doğmuştur. İlk tahsilini Çiçekdağ ilkokulunda orta tahsilini Kırşehir ortaokulunda, lise tahsilini Sivas lisesinde ve yüksek tahsilini de Ankara Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Daha sonra sırasıyla Ardanuç hâkim yardımcılığı, Yerköy ve Kırşehir cumhuriyet savcısı yardımcılığı, Kaman hâkim yardımcılığı ve Kaman hâkimi olarak görev yapmıştır. Daha sonra görevinden istifa ederek serbest avukatlık yapmıştır. Avukatlık yaptığı süre içerisinde Kırşehir'den milletvekili seçilerek siyasi hayatına başlamıştır. Evli ve üç çocuk babası olan Alişiroglu'nun mesleği avukatlıktır. 26.03.1990 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2083; TBMM Albümü, 2010, s. 649.

⁷ Tahir Taşer'in babasının adı Hüseyin Hikmet Bey, annesinin adı Zekiye Hanım'dır. 1913 yılında Avanos'ta dünyaya gelmiştir. İlk tahsilini Avanos ilkokulunda, orta tahsilini Kırşehir ortaokulunda, lise tahsilini Kayseri lisesinde, yüksek tahsilini ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 1934 yılında iyi derece ile tamamlayarak mezun olmuştur. Daha sonra sırasıyla; Ürgüp Maliye Tahsil Müfettişliği ve Kayseri Adliyesinde staja başlayan Taşer, Sorgun hâkimi, Akçakoca cumhuriyet savcı yardımcısı, Kastamonu üye yardımcısı, Yozgat cumhuriyet savcı yardımcılığı, Ürgüp ceza hâkimliği, Kastamonu ağır ceza mahkemesi üyeliği ve Urfa ağır ceza mahkemesi başkanlığı görevlerini sürdürmüştür. 2 Mayıs 1954'te gerçekleşen genel seçimlerle birlikte CMP Kırşehir mebusu seçilerek siyasi hayata atılmıştır. 30.12.1964 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2086; TBMM Albümü, 2010, s. 650.

⁸ Babası Ahmet Bey, annesi Fatma Hanım'dır. 1 Mart 1913 tarihinde Kırşehir'in Hacıbektaş ilçesinin Hasanlar Köyünde dünyaya gelmiştir. İlk tahsili Kırşehir'de lise tahsilini İstanbul Erkek Lisesinde tamamlamıştır. Daha sonra 1937 yılında Fransa Nancy Üniversitesi Fen Fakültesi'nden mezun olmuştur. Türkiye'ye döndükten sonra Kandilli Rasathanesi'nde asistanlık ve Haydarpaşa Lisesinde matematik öğretmenliği yapmıştır. Askerlik hizmetinin ifasından sonra öğretmenlikten ayrılıp ticaret hayatına atılmıştır. Çok partili hayata geçiş süreci ile birlikte Demokrat Parti saflarında siyasi hayatı başlamıştır. Burada parti müfettişi olarak görev ifa etmiştir. Daha sonra DP'den istifa ederek Millet Partisi ardından da Cumhuriyetçi Millet Partisi saflarına geçmiştir. Fransızca'yı iyi derecede bilen Bölükbaşı evli ve iki çocuk babasıdır. Mesleği matematikçi ve çiftçiliktir. 06.02.2002 tarihinde vefat etmiştir. Bkz. Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 1757; TBMM Albümü, 2010, s. 576. Mustafa Gök ile yapılan röportajda, Bölükbaşı ile arasında geçen şu ifadeler yer vermiştir. DP iktidarı döneminde Kırşehir'de miting düzenleyen Bölükbaşı mitingin bitimi ile birlikte kürsüden inerek aracına doğru yol alırken, Mustafa Gök, Bölükbaşına sigara fiyatlarının neden bu kadar arttırıldığını sormuştur. Bölükbaşı'nın vermiş olduğu manidar cevap şu şekilde olmuştur: "Millet sıkıntıdan çatlayıp ölsün diye zam yapıyorlar" Mustafa Gök Röportaj: 5 Aralık 2023.

dönemde DP'yi öylesine köşeye sıkıştırmışlardır ki bu tutum temsil ettikleri Kırşehir'in DP iktidarı tarafından ilçe yapılmasına kadar varan bir sonucun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreç içerisinde Ahmet Bilgin muhalefetinin incelendiği bu çalışma ile Bilgin'in DP iktidarına karşı sürdürdüğü etkin muhalefeti kapsamlı bir şekilde anlatılmaya çalışılmıştır.

1. X. DÖNEM TBMM'DE AHMET BİLGİN'İN MECLİS FAALİYETLERİ

1.1. DP Tarafından Kırşehir'in İlçe Yapılması

1.1.1. Kırşehir'in İlçe Yapılmasına Giden Yolda Yaşanan Bazı Hadiseler

Kırşehir uzun bir süredir il olma vasfını korumuş olan Anadolu'nun küçük bir şehri olarak varlığını sürdürmüştür. DP dönemine kadar bu vasfını koruyan Kırşehir ile ilgili, 1954 genel seçimlerinin hemen ardından önemli bir değişikliğe gidilerek Kırşehir illikten ilçeliğe düşürülmüştür. Kırşehir'in illikten ilçeliğe düşürülmesinde bazı faktörlerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenlere gelinmeden önce, Başvekil Menderes'in 11 Mayıs 1953 tarihinde düzenlemiş olduğu Kırşehir seyahatine dikkat çekmek gerekmektedir. Bu seyahat esnasında Kırşehir'deki DP teşkilatı, Menderes'in konvoyuna Kaman ilçesine kadar bizzat eşlik etmiştir. Ancak hesaba katılmayan bir durum vardır ki, Kırşehir'de etkin bir parti olan ve DP muhalifliği ile bilinen Millet Partisi bu durumdan çok da memnun olmamıştır. MP Kırşehir Mebusu Osman Bölükbaşı, Menderes'in Kırşehir ziyaretini haber alır almaz derhal hareket ederek Kırşehir'e intikal etmiştir. Bölükbaşı, kendi taraftarları tarafından Kırşehir'de coşkun bir tezahüratla karşılanmıştır. Bu bağlamda taraftar desteğini arkasına alan Bölükbaşı istikametini Kırşehir DP İl Başkanlığına çevirmiştir. Bölükbaşı'nın bu hareketi ileride Kırşehir'in ilçe olmasının altında yatan sebeplerin başını teşkil edecektir. Zira hemşerilik duyguları ile hareket eden Kırşehir halkının bir kısmı, Menderes mitingini terk ederek Bölükbaşı tarafına geçmiştir. Kırşehir halkı bir anda Bölükbaşı'nı omuzlarına alarak yoğun bir tezahüratta bulunmuş bu durum ise başta Menderes olmak üzere DP'lileri oldukça rahatsız etmiştir. Halk öylesine organize bir şekilde hareket etmiştir ki, yoğun ve coşkulu kalabalığı Bölükbaşı dahi teskin edememiştir (Özüçetin, 2009, s. 86-87).

Yaşanan bu durumdan çok da memnun olmayan Menderes, Kırşehir'den memnuniyetsiz bir şekilde ayrılmak durumunda kalmıştır. Kırşehirliilerin MP üzerinden DP'ye karşı gerçekleştirdiği muhalefet MP'nin kapatılması ve yerine Cumhuriyetçi Millet Partisi'nin kurulması ile daha farklı bir konum kazanmıştır. Zira CMP içerisinde Bölükbaşı muhalefeti eski dozunda aynen devam etmiştir. Bölükbaşı'nın bu muhalefeti Kırşehir halkı üzerinde öylesine etkin olmuştur ki, bu

muhalefet 1954 genel seçimlerinden yurt genelinde çok güçlü bir sonuç ile çıkan DP'yi Kırşehir'de hüsrana uğratmayı bilmiştir. Kısa vadede yaşanan bu iki hadise artık DP içerisinde Kırşehir'e bir ders verilmesi düşüncesini ortaya çıkarmıştır. DP Kırşehir teşkilatı seçim sonuçlarından memnun olmamıştır. Öyle ki bu memnuniyetsizlik 1954 genel seçimlerinin ardından Kırşehir'e gelen Bölükbaşı'nın saldırıya uğramasına sebebiyet vermiştir. Kırşehir Valiliği, yapmış olduğu açıklamasında olayların müsebbibi olarak Bölükbaşı'nı göstermiştir.⁹ Bu bağlamda 1954 genel seçimlerinin ardından Türkiye'nin seçim tansiyonu Kırşehir'de nüfuz bulmuştur denilebilir. Zira seçimlerden çok büyük oranda zaferle çıkan bir partinin Kırşehir'de hiç mebus çıkaramamış olması aslında DP'nin yurt çapındaki karizmasına önemli bir darbe vurmuştur. Bu gergin ortam içerisinde basında partiler arası mevcut olan gerginlik önemli bir yer tutmuştur. 15 Mayıs 1954 tarihli Akis Dergisi'nde Kırşehirli Adalet Bakanı Osman Şevki Çiçekdağ'ın vermiş olduğu beyanat aslında Kırşehirlilerin CMP'ye vermiş oldukları desteğin neticesine işaret etmesi bakımından önem arz etmektedir. Çiçekdağ'ın beyanatında yer alan ve Kırşehirlilere hitaben; “Sizden hayır kalmadığı anlaşılıyor. Hakkınızda bir şey düşünmeli” (Akis, 15 Mayıs 1954, s. 8) şeklindeki sözleri ile aslında DP'nin çoğulcu demokrasi anlayışı yerine çoğunlukçu demokrasi anlayışını benimsediklerini ifade etmiştir.

Bu süreç içerisinde Nevşehir'den hareket eden bir heyet Ankara'ya giderek, Nevşehir'in il olması yönünde taleplerini Ankara'ya iletmış ve bu talep de olumlu karşılanmıştır. Talebin olumlu karşılandığının bizzat Dâhiliye Vekili Namık Gedik tarafından ifade edilmesi sürecin artık resmiyet kazandığının bir göstergesidir. Bu durum ise zaten gergin olan havanın daha da gerilmesine sebep olmuştur (Çaylak, 2010, s. 225). Gedik'in beyanatının ardından, bahse konu haberlerin radyo ve basın kuruluşlarında da yer alması üzerine artık tehlikenin boyutunun farkında olan Bölükbaşı, Gedik'e bir telgraf göndererek siyasi tercihlerinden dolayı Kırşehir halkının topyekûn bir şekilde cezalandırılmasının yanlışlığını ifade etmiştir (BCA, 30.1-0.0.46.276.2; Halkçı, 31 Mayıs 1954, s. 3; Forum, 15 Haziran 1954, s. 3, BCA, 30.1.0.0.46.276.2; BCA, 30.1.0.0.46.276.30). Tüm bunlar ışığında günlerdir algısı yapılan Kırşehir'in cezalandırılması meselesi ile ilgili hazırlanan Kırşehir tasarısı 23 Haziran 1954 tarihinde Dâhiliye Komisyonunda görüşülerek karara bağlanmıştır.¹⁰ Ardından tarihler 30 Haziran 1954'ü gösterdiğinde “Kırşehir Vilayetinin

⁹ Valilik açıklaması için bkz. Özüçetin, 2009, s. 91-92.

¹⁰ Tasarının gerekçesi için bkz. Akis, 3 Temmuz 1954, s. 7. Tasarı ile ilgili Halkçı Gazetesi yazarı Nihat Erim'in yazısı için bkz. Halkçı, 6 Haziran 1954, s. 2.

Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazasında (Nevşehir) Adıyla Yeniden Bir Vilayet Kurulması” adı ile hazırlanmış olan tasarının TBMM görüşmelerine başlanmıştır.¹¹ Bu görüşmeler neticesinde yapılan oylama ile toplam 299 oy kullanılmış, 259 kabul, 39 ret¹² oyu ile kanun yasalaşmıştır. Ortaya çıkan sonuç DP grubu tarafından tezahüratla karşılanmış ve Kırşehir Nevşehir İline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir (TBMMZCD, 30.06.1954, s. 361). Kanunun yasalaşmasının ardından Kırşehir’de bulunan resmi dairelerin Nevşehir’e taşınma işlemlerine başlanmıştır (BCA, 30.10.00.00.66.441.20).

Kırşehir’in ilçe haline getirildiği TBMM oturumunda Bilgin de kısa bir konuşma yapmıştır. Bilgin yapmış olduğu konuşmasında müzakerenin kısa süre içinde neticelendirilmesine atıfta bulunarak; *“Muhterem arkadaşlar, seçim bölgemizin son vaziyeti hakkında hiç olmazsa bir Fatıha okumak fırsatına nail olacağımızı zannediyorduk. Ama kifayeti müzakere takriri buna mani oldu”* (TBMMZC, 30.06.1954, s. 359) ifadeleri ile müzakerede yeteri kadar dinlenmediklerinin altını çizmiştir. Sözlerine devam eden Bilgin, ortada bir devri sabık yaratılmaya çalışıldığını dile getirerek; *“Devri sabıkta bir ihsanı şahane bir de gazabı şahane vardır. Bu gazabı şahanedir”* ifadeleri ile devri sabık mantık çerçevesinde Kırşehir’in DP iktidarı tarafından cezalandırıldığını TBMM kürsüsünden kamuoyu ile paylaşmıştır¹³ (TBMMZC, 30.06.1954, s. 359).

1.2. Kırşehir’in Yeniden İl Yapılması

7 Temmuz 1954 tarihli resmi gazete ile Kırşehir vilayeti il olma vasfını kaybederek Nevşehir iline bağlı bir ilçe haline getirilmiştir. Burada dikkat çeken nokta ise daha önce de değinildiği üzere bu kararın 2 Mayıs 1954 genel seçimlerinden hemen sonra uygulamaya konulmuş olmasıdır. Bu durum, Kırşehir’de istediği sonucu yakalamayan DP’nin, CMP’ye karşı bir intikam duygusunun tezahürü olarak nitelendirilmiştir (Ulus, 15 Temmuz 1955, s. 1). Bozulan iktidar muhalefet ilişkilerini bir nebze olsun düzeltmek isteyen Menderes için 1957 genel seçimleri bir fırsat olmuştur. Bu bağlamda 25 Şubat 1957 tarihinde TBMM’de Dâhiliye Vekâleti Bütçe görüşmeleri sırasında Kırşehir’in yeniden il olma meselesi gündeme gelmiştir (TBMMZC, 25.02.1957, s. 765; Ulus, 26 Şubat 1957, s.1-3; Gündüz, 2007, s. 105). Bu süreç içerisinde DP tarafından yeniden il yapılmak istenilen Kırşehir için, Dâhiliye

¹¹ Tasarının gerekçesi için bkz. Kırşehir Vilayetinin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazası’nda Nevşehir Adı ile Yeniden bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun Layihası ve Dahiliye Bütçe Encümenleri Mazbataları, Devre:X, C 1, İçtima:F., Dokuzuncu İnikat (16.06.1954), s. 2-3.

¹² Oylama sırasında Bilgin de hayır oyu vermiştir.

¹³ Kırşehir’in ilçe haline getirildiği TBMM oturumundaki tartışmalar için bkz. Bolat, 2008, s. 1371-1377.

Vekâleti tarafından bir tasarı hazırlanmış ve Başvekâlete gönderilmiştir. Daha sonra tasarı Dâhiliye Encümeni ve Bütçe Komisyonunda görüşüldükten sonra TBMM'ye sevk edilmiştir.¹⁴ (Ulus, 4 Mart 1957, s. 1; Zafer, 6 Mart 1957, s. 1-5; Zafer, 6 Mart 1957, s. 1-5; Ulus, 17 Nisan 1957, s. 1-5; Akşam, 26 Mart 1957, s.1; Zafer, 24 Mayıs 1957, s. 1). Ancak, Dâhiliye Encümeni ve TBMM Bütçe Komisyonu görüşmelerinde Hacıbektaş ve Kozaklı ilçelerinin Kırşehir il sınırları dışında bırakılması, Çiçekdağ ilçesinin ise Yozgat'a bağlanması kararlaştırılmıştır. Tasarı son şekli ile TBMM'ye gönderilmiştir. (Akşam, 29 Mayıs 1957, s.2; Zafer, 29 Mayıs 1957, s. 1)

Bu durumun yaşanması muhalefette, iktidarın siyasi kaygılarla hareket ettiği yönünde eleştirilerin kayda geçmesine sebep olmuştur (Şur, 2008, s. 120). İktidarla muhalefet arasındaki mevcut gerginliğe bir son vermek isteyen Menderes, 1957 seçimlerini bu konuda önemli görmüş ve bozuk olan ilişkilere yeniden bir ivme kazandırmak için harekete geçmiştir. Bu konuda DP tarafından atılan ilk adım ise 1954 seçimlerinin ertesinde ilçe yapılan Kırşehir'in tekrardan il vasfına kavuşturulması için gerekli hazırlıklarının tesisi olmuştur. Bu doğrultuda 25 Şubat 1957 Dâhiliye Vekâleti bütçe görüşmeleri sırasında Kırşehir'in yeniden il vasfına kavuşturulması meselesi görüşülmüştür. (TBMMZC, 25.02.1957, s. 765; Ulus, 26 Şubat 1957, s. 1-3) Muhalefetin bu baskısı iktidar kanadında olumlu karşılanmış ve Kırşehir'in yeniden il haline getirilmesi için gerekli hukuki hazırlıklara başlanmıştır (Gündüz, 2007, s. 105). Kırşehir'in yeniden il haline getirilmesi için derhal Dâhiliye Vekâleti tarafından bir kanun tasarısı hazırlanmış ve Başvekâlete gönderilmiş, (Ulus,4 Mart 1957, s. 1-5; Zafer, 4 Mart 1957, s.1; Zafer, 6 Mart 1957, s. 1-5) daha sonra bu tasarı Dâhiliye ve Bütçe Komisyonunda görüşülmesinin ardından Meclis'e gelmiştir.¹⁵ (Ulus, 17 Nisan 1957, s. 1-5; Zafer, 24 Mayıs 1957, s.1). Ancak gerek Dâhiliye Encümeni gerekse Meclis Bütçe Komisyonunda yapılan görüşmelerde Hacıbektaş, Kozaklı ve Çiçekdağı ilçelerinin Kırşehir sınırları dışarısında bırakılması kararlaştırılmıştır (Akşam, 29 Mayıs 1957, s. 2; Zafer, 29 Mayıs 1957, s. 1).

1.2.1. 10 Haziran 1957 Tarihli Müzakere

Tüm bunlar ışığında tasarı 10 Haziran 1957 tarihinde TBMM'ye gelmiştir. Görüşmelerde Kırşehir'i temsilen ilk sözü CMP adına Bilgin almıştır. Konuşmasına böylesine bir tasarının Meclise gelmiş olmasından duyduğu memnuniyeti ifade

¹⁴ Dahiliye Encümeni Mazbatası için Bkz. TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 17, İçtima: 3, Kırk Altıncı İnikat (25.02.1957), TBMM Dahiliye Encümeni, Esas No:1/668, Karar No: 47, s. 3.

¹⁵ Ayrıca, hazırlana kanun tasarısı, 65 bucağın kaza haline getirilmesin de içermektedir. Bkz. Akşam, 26 Mart 1957, s. 1.

ederek başlayan Bilgin'e göre bu tasarının görüşülmesinden önce böylesi bir tasarının ortaya çıkmasına sebep olan Kırşehir ilinin ilga edilmesi meselesi üzerinde durmak yersiz olarak telakki edilmelidir. Zira bu mesele yıllardan beri iktidar ve muhalefeti karşı karşıya getirmiş ve süreçten de en çok bölge vatandaşları etkilenmiştir. Ancak Hükümetin bu gün Kırşehir'i il haline getirmek için öne sürdüğü gerekçelerle, 1954 yılında CMP olarak Kırşehir'in ilçe yapılmamasının gerekliliği noktasında ortaya konulan gerekçeler hemen hemen benzerlik teşkil etmektedir (TBMMZC, 10.06.1957, s. 124). Mebus, özetle dolaylı yoldan Kırşehir'in haksız gerekçelerle ilçe yapıldığını dile getirmeye çalışmıştır. Buna göre CMP Kırşehir ile ilgili fikirlerinin 1954 ve 1957 yıllarında değişmediğinin altını çizmek istemiştir. Bilgin burada önemli bir noktaya parmak basarak şu ifadeleri kullanmıştır: "*Şimdi temennimiz şudur ki, bir hak teslim edilirken, yanlış bir hareket düzeltilirken bu hak tam teslim edilsin*" (TBMMZC, 10.06.1957, s. 125). Bilgin'in buradaki temel endişesi, Dâhiliye Encümeni ve Meclis Bütçe Komisyonlarında Kırşehir il olurken bazı ilçelerinin geri verilmemesi yönündeki düşüncelerden ileri gelmektedir. Bilgin'e göre Kırşehir tekrar vilayet vasfına kavuşturulduğu bu süreçte asla siyasi mülahazalarla hareket edilmemelidir. Bu yönde bir yöntemin benimsenmesi halinde kamu vicdanında kapanmayan yaraların açılması kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda Bilgin mevcut layihadan duymuş olduğu rahatsızlığı TBMM kürsüsünden dile getirmiştir (TBMMZC, 10.06.1957, s. 125).

1.2.2. 12 Haziran 1957 Tarihli Görüşmeler ve Ahmet Bilgin

Kırşehir'in yeniden vilayet vasfına kavuşması için 10 Haziran tarihli müzakerelere, 12 Haziran günü devam edilmiştir. 12 Haziran tarihli müzakerelerde ilk sözü CMP Kırşehir Mebusu Bilgin almıştır. Kırşehir'in yeniden il haline getirilmesi sürecinde evvelen Kırşehir'e bağlı olan Hacıbektaş ve Kozaklı ilçelerinin kaybedilme endişesini barındıran Bilgin konu ile ilgili teknik bilgiler vererek niçin Kırşehir'in tüm ilçeleri ile birlikte yeniden il olması gerekliliğini anlatmaya çalışmıştır. Buna göre, Kırşehir'in Hacıbektaş ilçesi ile Nevşehir arasında Kızılırmak nehri geçmektedir. Kızılırmak'ın ise iki geçidi bulunmakta ve nehir üzerinde ancak bu geçitlerden ulaşım sağlanabilmektedir. Hacıbektaş'a bağlı 32 köy bulunmakta ve bu köylerin 28'i Kırşehir'e daha yakın olan bölgede konumlanmıştır. Diğer dört köy ise Kızılırmak sahilinde bulunmaktadır. Bu bağlamda bahse konu 28 köy vatandaşının Nevşehir'e gidebilmesi için daha çok, henüz yapılmamış yolları takip etmeleri gerekmektedir. Ancak bahse konu bu köy halkının Kırşehir ile olan münasebetleri daha müsaittir (TBMMZC, 12.06.1957, s. 148) Öte yandan Hacıbektaş ve Nevşehir arasındaki tek

engel Kızılırmak da değildir. Bu iki bölgenin arasında yaz ve kış aylarında aşılması güç bir coğrafya olan Salanda Dağı vardır. Bu dağdan yazın dahi geçmek pek mümkün değildir. Bu bağlamda Bilgin, iki bölge arasındaki ilişkiyi coğrafi engeller ile gösterebilmek için şu ifadelerle yer vermiştir: “*Arkadaşlar, ora halkını ıstıraba sokmak, küçük eşeği ile bu yolu geçmesine mecbur bırakmak hiçbir zaman insaf ile kabili telif olamaz zannederim.*” (TBMMZC, 12.06.1957, s. 148) Konuyu Dâhiliye Vekili Gedik’in Nevşehir’in haklarının korunması söylemine getiren Bilgin’e göre, Nevşehir’in mevcut haklarının yanında yüz senelik Kırşehir’in mevcut hakları da unutulmamalıdır. Bu bağlamda bir yandan Nevşehir’e haklar verilirken, Kırşehir’in hakları ortadan kaldırılmaya çalışılmamalıdır.

Konuşmasını Kırşehir’in Nevşehir’e göre her bakımdan üstün vasıf özelliklerini sıralayarak devam eden Bilgin’e göre, Kırşehir yaklaşık yüz seneden beridir sancak ve vilayet olarak idare edilmektedir. Bu süreçte otuz seneye yakın bir süre Kırşehir’de eczacılık yaptığını dile getiren Bilgin’e göre, Kırşehir’de sağlık sistemi oldukça önemli bir gelişme kaydetmiştir. Öyle ki, Niğde ve Nevşehir’de de hastaneler mevcut olduğu halde Kırşehir’in çevre coğrafyasında hastası olan çoğu vatandaş, şifa bulmak adına Kırşehir’de bulunan sağlık kuruluşlarına¹⁶ gelmektedir. Ankara’dan dahi hastalar Kırşehir’e gelmektedir. Bu durum göstermektedir ki gerek sağlık gerekse iktisadi bağlar, çevre bölgelerden Kırşehir’e olan talebi gün geçtikçe arttırmaktadır. Bunun yanında Kırşehir Pazar yönü ile de Nevşehir’den çok ileridir. Kırşehir’de içerisinde Nevşehirli tüccarların da bulunduğu birçok tacir iş yapmaktadır. Durum böyleyken Nevşehir’e hayatını kazanmak için giden tek bir aile bulunmamaktadır. Pek çok Nevşehirli tüccar Kırşehir pazarı yolu ile hayatlarını idame ettirmektedirler.¹⁷ Tüm bunlar ışığında Bilgin, yapılan oylama neticesinde Kırşehir’in mevcut olan eski vasfına tekrardan kavuşmasını ümit ederek konuşmasını sonlandırmıştır (TBMMZC, 12.06.1957, s. 149). Konuşmaların ardından Kırşehir’in kaderini belirleyen oylamalara geçilmiş ve yapılan oylama neticesinde 273 oy kullanılmış, 272 kabul ve 1 ret oyu ile Kırşehir yeniden vilayet haline getirilmiştir.¹⁸ (TBMMZC, 12.06.1957, s.

¹⁶ Kırşehir’in sağlık anlamında yeterlilik kazanması adına ciddi girişimlerin söz konusu olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, Kırşehir’deki sağlık işlerinin iyileştirilmesi için İller Bankası’ndan 396.523 TL’nin istenmesi ve bu isteğin 30 Temmuz 1953 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından onaylanması örnek olarak gösterilebilir. Bkz. BCA, 30.11.1.0.237.12.11.

¹⁷ Kırşehir’in ticaretin cazibe bölgesi olduğunu göstermesi açısından 6 Mayıs 1955 tarihli Cumhurbaşkanı Bayar imzalı kararname önem arz etmektedir. Bu karnameye göre; ticari, sanayi ve zirai işlerle uğraşmak ve merkezi Kırşehir’de olmak üzere 99 yıl süre ve 250.000 TL sermaye ile kurulmasına başlanan, Kırşehir Zirai, Sanayi ve İktisadi Kalkınma Türk Anonim Şirketi’nin kurulmasına izin verilmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.139.42.13.

¹⁸ “Nevşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında (Kırşehir) Adı ile Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun”, (12 Haziran 1957) **Resmi Gazete**, 7001/9637.

186; Akşam, 13 Haziran 1957, s. 1-4; Ulus, 13 Haziran 1957, s. 1; Zafer, 13 Haziran 1957, s. 1). Ancak Kırşehir bu süreçte bazı ilçelerini kaybetmiştir. Bu bağlamda daha önceden Mucur, Kaman, Hacıbektaş, Avanos, Kozaklı ve Çiçekdağı ilçelerinden oluşan Kırşehir, 1957’de yeniden il olmuş ancak Hacıbektaş, Kozaklı ve Avanos ilçelerini Nevşehir’e bıraktırmak zorunda kalmıştır (Özüçetin, 2013, s. 329; Bolat, 2020, s. 268).

1.3. Bütçe¹⁹ Görüşmelerinde Ortaya Konulan Muhalefet

1.3.1. Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti 1955-1956 Yılı Bütçe Görüşmeleri

25 Şubat 1955 tarihli, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti bütçe görüşmeleri sırasında söz alan CMP Kırşehir Mebusu Ahmet Bilgin, sözlerine genel bir değerlendirme yaparak başlamıştır. Buna göre, sağlık meselesi üzerinde durulması gereken çok önemli bir konudur. Sağlık meselesi evelden beridir düzeltilmeye muhtaç bir konudur. Öyle ki, çıkarılacak yeni kanunlarla sağlık işlerinin iyileştirilmesi için daha uzun bir zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bu uzun zaman içerisinde sağlık açısından alınması gereken acil ve elzem konular bulunmaktadır. Öncelikle sağlık hizmetiyle görevli personel iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi doktorlar ikincisi ise eczacılardır. İşte tam da bu noktada esas mesele üniversitelerin tıp fakültelerinde bu iki meslek için yeterli kontenjan ayrılmaması sorunu ortaya çıkmaktadır. İstanbul Tıp Fakültesinin tıp öğrencisi kontenjanı 300, eczacı kontenjanı ise senelik 80 kişiden oluşmaktadır. Anadolu’nun birçok bölgesi eczacı ve eczane olmamasından dolayı büyük sıkıntılar çekerken 80 kontenjanla Anadolu’nun eczacı ihtiyacının karşılanması imkânsızdır. Ayrıca, küçük şehirlerdeki eczacıların büyük şehirlere yerleştiği gerçeği de göz önüne alındığında, Anadolu halkının ne gibi sıkıntılarla baş başa kaldığı herkesin malumu olmalıdır.²⁰ Bu bağlamda bir bölgede doktorun varlığı ama eczacı yokluğu, sağlık sistemindeki bütünlüğe büyük zarar vermektedir. Sonuç olarak bu iki kolu da aynı oranda işler hale getirmek Hükümetin en önemli görevleri arasında bulunmalıdır²¹ (TBMMZC,

¹⁹ Türklerde bütçe kavramı yazılı anlamda ilk defa 1876 Kanun-ı Esasi ile hukuk literatürüne girmiştir. Bu anlamda Meclis-i Mebusan’ın kabul ettiği ilk bütçe ise 1909 bütçesi olmuştur. Bkz. Akın, 2002, s. 2.

²⁰ Bu sıkıntılar Kırşehir özelinde değerlendirildiğinde 30 Haziran 1940 tarihli Cumhurbaşkanı İnönü imzalı kararnamede Kırşehir Vilayeti bütçesine ilişik olarak 30 TL maaşlı bir eczası kadrosunun da eklenmesine karar verilmesi önem arz etmektedir. Bu durum Kırşehir’de bahse konu dönemde eczacı noksanlığı çekildiğini göstermektedir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.91.61.16.

²¹ Türkiye’deki eczacı açığının giderilmesi amacıyla, Kıbrıs ve Batı Trakya’dan gelen Türk öğrencilere burs dâhil gerekli kolaylıkların sağlandığı görülmektedir. Bu bağlamda 15 Kasım 1953 ve 4 Nisan

25.02.1955, s. 753). Bilgin'in işaret ettiği eczane ve eczacı sıkıntısı konusunda Türkiye'de öteden beridir sorun yaşandığı bilinmektedir. Bu bağlamda 11 Ağustos 1934 ve 9 Aralık 1935 tarihli Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk imzalı kararnamelere bakıldığında, 65 yaşını doldurmuş olmasından mütevellit emekliye sevk edilecek olan belediye hekimi ve belediye eczacılarının ihtisaslarından istifade edebilmek için bir süre daha görevlendirilmeleri uygun görülmüştür. Bu durum göstermektedir ki, Cumhuriyetin ilk dönemlerinden beri devam eden doktor ve eczacı sıkıntısını giderebilmek adına devlet emeklilik sürelerinin belli bir noktada uzatılması cihetine gitmiştir (BCA, 30.18.01.02.60.93.10; BCA, 30.18.01.02.47.56.16). Öyle ki, 1945'te Artvin Devlet Hastanesi'nde çalışan dâhiliye ve kadın hastalıkları uzmanları ile eczacı kadrolarında çalışacakların askerliklerinin ertelenmesi dahi gündeme gelmiştir (BCA, 30.18.01.02.108.34.1).

Tüm bunlar ışığında Bilgin, vaziyetin apaçık ortada olmasına rağmen, Hükümete neden üniversitelerde doktor ve eczacı kadrosunda artışa gidilmediğini sormayı temsil ettiği halk adına bir borç bilmıştır. Ancak Bilgin'in bu sorusuna hükümet kanadından verilen cevap ise bu alanlarda daha fazla öğrenci yetiştirmeye ne laboratuvar ne de müessese olduğu şeklindedir. Aslında Hükümetin Bilgin'e verdiği bu cevap 1955 yılının Türkiye'sindeki sağlık sistemini özetler durumdadır. Zira Cumhuriyetin kurulmasının üzerinden geçen 32 senede sağlık sistemindeki temel saç ayağını oluşturan doktor ve eczacı meselesi çözülememiştir. Bu durum ise vatandaşın mağduriyetini günden güne arttırmıştır. Doktor ve eczacının bulunmadığı bölge halkı ise şifa kaynağı olarak muhitinde sağlık işlerini yürütmekle nam salmış kişi ya da kişilerin eline kalmıştır. Bu bağlamda yanlış tedavi ve tetkikler neticesinde ortalama yaşam süresi de dikey yönlü bir eğilim gösterememiştir. Öte yandan Bilgin daha da vahim bir konuya parmak basarak, yabancı ülkelerden tıp eğitimi almak için gelen öğrencilerde kontenjan şartının aranmadığı iddiasını ortaya atmıştır. Buna göre yabancı öğrencilerde hiçbir şekilde hiçbir şart aranmaksızın üniversiteye kabulleri sağlanmaktadır. Bilgin'in işaret ettiği bu duruma örnek olarak şunlar söylenebilir: Cumhurbaşkanı İsmet İnönü imzasıyla 11 Eylül 1939 tarihinde yayınlanan kararname ile Doğu Türkistan Türklerinden olan Reşat Kaşif (BCA, 30.18.01.02.88.89.4) isimli kişinin Tıp Talebe Yurduna parasız yatılı olarak yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Yine, Suriye tebaasından Mehmet İhsan Bahadır'ın (BCA, 30.18.01.02.85.99.5.28) Kasım 1938 tarihli kararname ile yatılı tıp öğrenci

1958 tarihli kararnameler örnek olarak gösterilebilir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.148.17.7; BCA, 30.18.01.02.134.91.11.

yurduna alınmasına karar verilmiştir. İskenderun Türklerinden ve Suriye tebaasından Mustafa oğlu Hüseyin'in (BCA, 30.18.01.02.83.33.14.) 21 Nisan 1938 tarihli kararname ile parasız olarak Tıp Talebe Yurduna yerleştirilmesine karar verilmiştir. 23 Kasım 1937 tarihli kararname ile Antakya Türklerinden ve Suriye tebaasından Faik oğlu Şekip'in (BCA, 30.18.01.02.80.94.17). Tıp Öğrenci Yurduna parasız yatılı olarak yerleştirilmesine karar verilmiştir. 22 Kasım 1934 tarihli kararname uyarınca İran Türklerinden Abdürrahim, Behran, Mehmet ve Ahmet'in, Romanya Hıristiyan Türklerinden Moku Andrei'nin Türkiye'de tıp okumak üzere parasız yatılı tıp talebe yurduna alınmaları kararlaştırılmıştır (BCA, 30.18.01.08.49.79.16). 13 Ocak 1936 tarihli kararname ile Afganlı Ubeyd'in (BCA, 30.18.01.02.61.3.5). İstanbul Tıp Fakültesi'ne parasız yatılı olarak alınmasına karar verilmiştir. Bu durum, Hükümet kanadından gelen laboratuvar ve müessese yokluğu savunmasını da çürütmektedir. 2 Ocak 1933 tarihli kararname ile Hicaz tebaasından Medineli Hamza Nasser'in Tıp Talebe Yurduna parasız yatılı olarak alınması kararlaştırılmıştır (BCA, 30.18.01.02.33.2.5). Geçmiş dönem uygulamaları ışığında Bilgin'e göre mevcut tıp fakültelerine ilave olarak Ankara Tıp Fakültesi'ne 100-150 öğrencilik ilave bir eczacılık şubesi açılması elzem bir durumdur. Bilgin'in bütçe görüşmelerinde özellikle eczacılık bahsini açmasının önemli bir sebebi de kendi mesleğinin eczacılık olmasından ileri gelmektedir. Mesleğin içinden yetişmiş bir kişi olarak bu konudaki eksiklikler noktasında Hükümete yüklenmiştir (TBMMZC, 25.02.1955, s. 753-754).

27 Şubat 1956 tarihli, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Bilgin, yine hükümete sağlık sistemi üzerinden yüklenmiştir. Bilgin'e göre, Sağlık ve İçtimai Muavenet Vekâlet'inin iki temel amacı vardır. Bunlardan birincisi milletin sağlığının temini, ikincisi ise içtimai muavenet işleridir. Ancak Vekâlet ne yazık ki sağlık işlerine vermiş olduğu önemi, sosyal yardım işlerine vermemektedir. Bu gün sosyal yardımlaşma²² işlerinde Türkiye, çağdaşlarının epey gerisinden gitmektedir. Vekâletin bir genel müdürlük adı altında faaliyet yürüttüğü sosyal yardımlaşma müessesesi bu gün adeta bir "sığıntı" vaziyetindedir. Bu müessesinin tüm görevi hastane inşaatlarına bakmak ve hastanelerinin ilaç ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yürütülmektedir. Ancak sosyal yardımlaşma konusu bu iki mesele ile sınırlandırılmaz. Bugün Türkiye'de bu müessesenin vazifeleri birçok hayırsever ve hayır kurumu tarafından yürütülmektedir. Bu

²² Sağlık ve Sosyal Yardımlar Bakanlığına ait 1946 yılı teftiş raporu için bkz. BCA, 30.10.00.00.216.461.3.

kurumlara örnek olarak Kızılay Cemiyeti, Kadınları çalıştırma Derneği ve Yardımsevenler Derneği²³ gösterilebilir. Ancak Hükümet, dağınık vaziyette bulunan bu derneklerin tek yekûn içerisinde hareket etmesi noktasında herhangi bir girişimde bulunmamıştır. Bu bağlamda Hükümete düşen temel görevlerin başında, yardıma muhtaç vatandaşlar için hayırseverlerden toplanan paraların takibinin sistemsal bir biçimde yapılması gerekliliğidir. Türkiye'nin en büyük sorunları arasında yurdun her tarafını sarmış olan dilenciler²⁴, avare çocuklar ve köprü altında yaşayan vatandaşlar önemli bir yer tutmaktadır. Cami avluları yardıma muhtaç insanların feryatlarından geçilmemektedir. Bu noktada bahse konu bu insanları kaderleri ile baş başa bırakmak medeni ülkelere yaraşmayan davranışlar olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, mevcut duruma çare bulunması ve olumsuzlukların önlenmesi için Hükümetin derhal bir adım atması gerekmektedir (TBMMZC, 27.02.1956, s. 981).

Mebus, sosyal yardımlaşma noktasındaki temel eksiklikleri Meclis kürsüsünden dile getirmiş ve benzer aksaklıkların sağlık sisteminde de yaşandığını dile getirmiştir. Buna göre temel anlamda sağlık hizmetleri tedavi ve koruyucu maksatlı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bunlar arasında koruyucu sağlık hizmetleri, Vekâletin en önemli görevleri arasında yer almaktadır. Zira diğer bütün ülke sağlık vekâletleri daha çok koruyucu hizmetler üzerinde durmaktadır. Ancak bu durum Türkiye'de tam tersi istikamette ilerlemektedir. Türk Sağlık ve İçtimai Muavenet Vekâleti daha çok tedavi işleri ile uğraşmaktadır. Bu bağlamda koruyucu hizmetler Türkiye'de ikinci planda kalmaktadır. Bu hizmetler ifa edilirken de yanlış bir yöntem izlenmektedir. Bu anlamda vekâlet yalnızca aşı ve aşılama işleri ile meşgul olmaktadır. Gıda kontrolü, meskenlerin sıhhi şartlara göre inşası, umuma açık

²³ Yardımsevenler Derneği yardım faaliyetleri için bkz. BCA, 30.01.00.00.112.707.12.

²⁴ 23 Ocak 1939 tarihine ait Cumhurbaşkanı İsmet İnönü isimli kararnameye göz atıldığında, o dönem için dilencilik yaptığı tespit edilen Ali oğlu İzzet isimli bir şahsa 15 gün belediye hizmetlerinde çalışma cezası verildiği görülmektedir. Bilgin'in işaret ettiği dilencilik konusunun bu kadar geniş boyutlara ulaşmış olduğu göz önüne alındığında, cezaların çok da caydırıcı olmadığı gerçeği gün yüzüne çıkmaktadır. Bkz. BCA, 30.18.01.02.85.117.7.

yerlerin daimi bir kontrole tabi tutulması ve veremli²⁵ hastaların karantinaya²⁶ alınması gibi önem arz eden konular üzerine ehemmiyetle durulmamaktadır (TBMMZC, 27.02.1956, s. 981-982). Tüm bunlar ışığında 1950-1955 arası sağlık personellerindeki artış ve azalışı sayısal bazda ifade eden Bilgin'e göre, müteahhıs hekimlerde 378 sayılık bir artış, doktorlarda 54 sayılık bir artış, kimyagerlerde 28 kişilik bir azalış, eczacılarda 61 kişilik bir azalış, diş hekimlerinde 9 kişilik bir artış, sağlık memurlarında 34 kişilik bir artış, hemşirelerde 462 kişilik bir artış ve ebelerde de 186 kişilik bir artış söz konusudur. Ancak mebusa göre bu artış oranları yeterli seviyede değildir. Oranın yeterli seviyede olmaması ise vekâletten fazlaca bir iş beklenmemesi algısını oluşturmaktadır. Mebusun verilerinden yola çıkarak şu sonuca ulaşmak mümkündür. Ülke genelinde istenildiği kadar hastane yapılırsa yapılışın personel eksikliği var olduğu sürece etkin bir sağlık hizmeti götürmek hayli güç görünmektedir (TBMMZC, 27.02.1956, s. 982).

Doktorların yabancı ülkelere giderek burada görev ifa etmeleri meselesine de değinen Bilgin'e göre bu meselenin başlıca nedeni, Türkiye'de doktorlara verilen maaşların az olmasından kaynaklanmaktadır. Üstelik yurt dışına giden doktorlar oradaki istihdam mükemmeliyeti sayesinde bir daha Türkiye'ye dönmek istememektedirler. Bu nedenle doktorların maaşlarında derhal bir iyileştirmeye gidilerek, mevcut olan bu beyin göçünün önüne geçilmesi elzem bir durumu arz etmektedir. Konuşmasının sonunu kendi mesleği olan eczacılık meselesine getiren Bilgin'e göre Türkiye'de sağlık memuru doktorluk yapamazken, bir arzuhalci avukatlık yapamazken sıradan bir kalfa resmi kurumlar içerisinde dahi eczacılık yapabilmektedir. Üstelik bu duruma dünyanın hiçbir bölgesinde rastlanmamaktadır. Özetle bu gayrikanuni duruma bir an evvel son verilmesi gerekmektedir. Öte yandan ülkede ilaç ve röntgen filmi bulmak da oldukça güç bir hal almıştır. Birçok ilaca

²⁵ Cumhuriyet döneminde verem ile mücadele noktasında çok önemli çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Bu mücadele öylesine ciddiye alınmıştır ki, verem hastaneleri kadrolarında çalışan bazı görevlilerin askerlikleri dahi tecil ettirilmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.124.85.17. Verem ile ilgili dünya çapında yapılan bilimsel kongrelere Türkiye'den de katılımcı gönderilmesine ihtimam gösterilmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.84.79.18; BCA, 30.18.01.02.30.59.8. Doktorlar arasında özellikle verem bölümlerinde çalışanlara pozitif ayrımcılık yapılarak maaşlarında iyileştirmeye gidilmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.21.47.11. Bu hastanelerde yer alması gereken ve veremle mücadele noktasında çok önemli bir görev üstlenen röntgen makinelerinin temini noktasında önemli adımlar atılmıştır. Bkz. BCA, 30.18.01.02.11.31.14. Bu çalışmalar öyle bir hal almıştır ki, toplumsal farkındalık oluşturması adına Veremli Çocuklar Himaye Derneği tarafından Diyanet İşleri Başkanlığına gönderilen 8 Şubat 1956 tarihli yazıda, dernek olarak yapılan çalışmaların tüm müftülöklere bildirilmesi ve müftülöklere gelen veremli çocuk bilgisinde de kendilerinin bilgilendirilmeleri istenilmiştir. Bkz. BCA, 51.00.00.00.4.32.19.

²⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivlerinde, Bilgin'in ihmal edildiğini ifade ettiği veremli hastaların karantinaya alınması konusuna rastlanılmamış olup, geçmiş dönemde bu karantina binasının 23 Mayıs 1932 tarihli kararnamede veremli sığırlar için kurulmasının gündeme getirildiği tespit edilmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.29.41.12.

ulaşmak uzun bir gayret gerektirmektedir. Ülkede doktor sayısı artarken buna paralel olarak eczacı ve ilaç sayı ve çeşitliliğinin de arttırılması gerekmektedir. Bu bağlamda tüm bu şikâyetlere hükümetin kulak tıkamaması ve bahse konu meselelere en kısa sürede bir çare bulması ülkenin ve milletin geleceği için elzem bir durumu ifade etmektedir (TBMMZC, 27.02.1956, s. 983).

1.3.2. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bütçe Görüşmeleri

23 Şubat 1957 tarihli TBMM Bütçe görüşmeleri sırasında söz alan Bilgin, konuşmasına yeni TBMM inşaatı konusunda dikkatini çeken birkaç hususu dile getirerek başlamıştır. Buna göre, bahse konu bu inşaatta çalışan personel inşaat süresince devletten maaş almaktadır. Hatta bu personel arasında çalışmadığı halde maaş alan kişilerin varlığı da bilinmektedir. Bilgin'e göre bu personeller arasında, yeni binanın teknik işlerinde tecrübe ve bilgi kazanması için Avrupa'ya gönderilmiş olan personeller mevcuttur. Bu personeller Türkiye'de bahse konu işe başlayıncaya kadar devlet bunlara maaş vermektedir. Bu bağlamda yeni binanın inşası için bütçeden beş milyon verilmesi dâhilinde bile yeni binanın inşaatının 1958'den önce bitmesi söz konusu değildir. Bu durumda tasarrufa gidilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (TBMMZC, 23.02.1957, s. 590) Bilgin'in işaret ettiği gibi yeni TBMM binasının yapımında gecikmesi yaşanması doğrudur. Bu gecikmenin en önemli sebepleri arasında ise bina inşaatı için kullanılacak olan döviz tahsis ve transferinde yaşanan sıkıntılar gelmektedir (BCA, 30.01.00.00.74.470.6). Demir ihtiyacının Türkiye Demir ve Çelik Fabrikalarından (BCA, 30.10.00.00.5.26.6) temini yapılan yeni TBMM binasının, demir teminindeki gecikmesi ve malzeme teminindeki gecikme gibi sebeplerle 25 Şubat ve 26 Ağustos 1956 tarihlerinde sözleşme süresi uzatılmıştır (BCA, 30.11.01.00.257.16.2; BCA, 30.11.01.00.260.37.19). Bina yapılışı esnasında meydana gelen aksaklıkların bazılarının da müteahhit tarafından gerçekleştirilmesi üzerine, bina yapımında meydana gelen hasarlar ilgili müteahhit firmasına (BCA, 30.11.01.00.257.16.5) yine bina tesliminin gecikmesi, diğer sebepler ve artan işçilik, malzeme ve fiyat farkı da müteahhit firmaya ödettirilmiştir (BCA, 30.11.01.00.261.40.14; BCA, 30.11.01.00.261.40.15; BCA, 30.11.01.00.265.17.12).

Yeni TBMM binası için bütçe ayrılması konusunun dışında bir de TBMM'ye bağlı Milli Saraylar meselesi vardır. Bilgin'e göre Milli Sarayların muhafazası, idamesi, içlerindeki malzemenin sürekli kontrol altında bulundurulması sorumluluğu derhal TBMM'nin uhdesinden alınmalıdır. Bu bağlamda bu iş ve işlemlerin takibi için içerisinde uzmanlaşmış kişilerden oluşan bir heyetin ve bu heyetin bağlı bulunduğu bir kurumun tesisi şarttır. Zira Milli Saraylar içerisinde bulunan kıymetli eşyaların

kıymetini ölçecek uzman kişiler TBMM uhdesinde bulunmamaktadır. Bilgin bu durumu şu ifadelerle açıklamıştır:

Millî Sarayların muhafazası, idamesi, eşyanın kontrol altında bulundurulması ve onun daima ziyadan vikayesi için, bunun Büyük Millet Meclisinin bünyesinde bulunmasının caiz olmadığı defaatle komisyonda müzakere ettik ve söyledik. Bunun, bihakkin kontrolünü yapacak, ziyaa meydan vermeyecek mesul bir makama tevdiî lâzım ve lâbüttür. Büyük Millet Meclisinden bunun tetkiki için kim gidecek? İçimizden birkaç arkadaş. Hâlbuki bunların içinde zikıymet ve tarihi eşyalar var, tablolar var, avani var, gümüş, altın takımlar var. Bunların hakikaten kıymetli, tarihi olup olmadığı buradan giden bir iki arkadaş nasıl bilebilir? Meselâ çok kıymetli bir tablonun aynı ebatta bir tablo ile değiştirildiğini mütehassıs olmayanlar, tablolardan, tarihi kıymeti bulunan, eşyalardan anlamayanlar nasıl bilirler (TBMMZC, 23.02.1957, s. 590).

Konuşmasının sonunda TBMM'nin dış temsil meselesine dikkat çeken Bilgin'e göre, TBMM içerisinde dış temsilciliklere gidenler arasında, Türkiye genelinde 62 ilde teşkilatı bulunan ayrıca TBMM'de grubu bulunan CMP'den neden bir kişinin dahi bulunmadığı manidardır. CMP, 1954 genel seçimlerinde 680.000 oy almış, 32 ilde seçimlere girmiş, Bu bağlamda temsil oranı imkânlarına oranla yüksek olan bir partiden dış temsilcilikle noktasında kimsenin alınmaması, TBMM'nin tüm partileri eksiksiz bir şekilde temsil etmesi anlayışını tehlikeye düşürmektedir. Tüm bunlar ışığında bu gibi heyetlere, TBMM içerisinde bulunan diğer partilerin de katılım göstermesi elzem bir durumu ifade etmektedir (TBMMZC, 23.02.1957, s. 590).

1.3.3. Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçe Müzakereleri ve Ahmet Bilgin

26 Şubat 1957 tarihli TBMM oturumunda söz alan CMP Meclis Grubu adına söz alan Bilgin, sözlerine Türk maarifi hakkında genel bir durum değerlendirmesi yaparak başlamıştır. Bilgin'e göre, maarif konusunda en önemli meselelerin başında ilköğretim davası gelmektedir. İlköğretim meselesindeki çıkmaz ise iki temel sebebe dayanmaktadır. Bunlardan birincisi öğretmen ikincisi ise okul meselesidir. Türkiye'de öğretmen sayısı yetersiz kalmaktadır. Aynı şekilde okul sayısındaki yetersizlikte aynı derecede önemli bir sorunu teşkil etmektedir.²⁷ Bu iki soruna öncelik verilmesi gerekirse esas olan öğretmen yetiştirilmesine ağırlık verilmesi olarak

²⁷ 1949-1956 yılları arasında ilk öğretmen okulları ve mezunları ile ilgili istatistik için bkz. BCA, 30.01.00.00.29.170.20.

karşımıza çıkmaktadır.²⁸ Bu bağlamda, nitelikli bir şekilde öğretmen yetiştirme programları düzenlenmez ise okul binalarının muntazam olmasının öneminden söz edilemez. Ortaokullardaki öğretmen sayısı yetersiz bir durumdadır. Öyle ki bazı ortaokullar bir iki öğretmen ile idare edilmek durumunda kalmaktadır. Bu bağlamda ortaokullarda binadan daha çok nitelikli öğretmen gücüne önem verilmesi gerekmektedir. Ortaöğretim lise ile organik bağı bulunan bir merhaledir. Bu nedenle ortaöğretim ders programları ile lise programları arasında acilen bir koordinasyon sağlanmalıdır. Ortaokuldan liseye geçen öğrencinin bocalama yaşanması bu durumu adeta zaruret haline getirmiştir. Zira öğrenciler lise tahsillerinde dersleri yeterince kavrayamamaktadır. Liselerde ise ders yükü çok fazladır. Bu yüklü program karşısında öğrenciler oldukça güçlük çekmektedir (TBMMZC, 26.02.1957, s. 854). Bu nedenle bu programlarda acilen düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir. Bilgin, bu düzenlemeyi şu şekilde ifade etmiştir:

İlerde yapacakları ihtisasa göre yapılacak talim ve terbiyede o talebelere o derslerden fazla göstermek, diğer yardımcı mahiyetteki dersleri az vermek suretiyle bunun yükünü tahfif etmek mümkündür. Binaenaleyh, bu şekilde lise programında tadilat icrası zarureti vardır. Yoksa her talebeye matematik, fizik gibi kaideleri ilerde lâzım olmayacak şekilde ve çok yüklü olarak öğretmeye kalkarsak çocukları tamamıyla intibak ettiremeyiz. Bu yüzden birçok talebeler muvaffak olamıyor. Binaenaleyh, programlarda, bilhassa lise programlarında bu yola gidilerek bir revizyon yapılmasının şayanı arzu olduğunu arz etmek isterim. Liselerden mezun olan talebelerin üniversitelere girmesi, bir tesadüfün eseri olmakta devam etmektedir. Liseyi bitiren her talebe üniversiteye girebilmek için her üniversitenin kapışım çalmakta, hangisi mümkün olursa oraya girmek kendisi için mecburi olmaktadır. Kendisinin ilerde takip edeceği branşı seçmesi lâzım geldiği halde kadroların kifayetsizliği yüzünden tıbbı, hukuka, teknik üniversiteye, neresi olursa oraya müracaat ediyor. Bu suretle kendi istidadı olan mesleğe değil, tesadüfün tayin ettiği bir branşa intisap ediyor. Bu suretle hazırlıklı olmadığı ve kendisine yabancı bir kolda yetişmeye çalışıyor. Bu mesele, bizim üniversite hayat ve tedrisatımız üzerinde çok müessir bir rol oynamaktadır. Üniversitelerde giriş ve kayıtların esaslı bir sisteme bağlanmasının zaruri olduğu bir devreye gelmiş bulunuyoruz (TBMMZC, 26.02.1957, s. 854-855).

Lise konusunun ardından üniversite meselesine değinen Bilgin'e göre, üniversiteler iktisadi, içtimai ve kültürel hayatta ülkenin aydınlık yüzü konumunda bulunan bir müessesedir. Bu nedenle üniversite akademik kadrosunun yayınlarına

²⁸ Türkiye'de 1935-1940; 1940-1941 yılları arasında okul, öğrenci ve öğretmen durumu ile ilgili istatistik için bkz. BCA, 30.10.00.00.25.140.3.; BCA, 30.10.00.00.25.141.4.

müdahale edilmemeli ve kendilerine özgürlük tesis edilmelidir. İlimi yayınların günlük siyaset kapsamında değerlendirilmesi çok yanlış bir tutumu ifade etmektedir. Ayrıca Bilgin'e göre üniversite sayısının arttırılması ülkenin üniversite tahsil ihtiyacının giderilmesi anlamı taşımamaktadır. Özetle Bilgin, bugün Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında yer alan Ankara Üniversitesi'nde dahi nitelikli eğitim verilemediğinin altını çizmiştir (TBMMZC, 26.02.1957, s. 855). Sözlerini okul binası meselesine getiren Bilgin'e göre, bugün ilkokullar valiliklere gönderilen ödeneklerle yaptırılmaktadır. Ancak bu hususta yeteri derecede denetim yapılamamakta bundan mütevellit de kifayetsiz müteahhitler eli ile yapılan okullar kısa süre içerisinde bir harabeye dönüşmektedir (TBMMZC, 26.02.1957, s. 854).

1.3.4. Münakalat Vekâleti, Devlet Hava Meydanları İşletme Umum Müdürlüğü 1957 Yılı Bütçe Görüşmeleri ve Ahmet Bilgin

27 Şubat 1957 tarihli TBMM oturumunda konu ile alakalı söz alan Bilgin demiryolları, havayolları ve denizyolları ile önemli açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre, Türkiye'de demiryolları ve karayolları Münakalat Vekâletince koordine edilmiş bir durumda değildir. Bu iki müessese adeta birbiriyle rekabet halinde bulunmaktadır. Demiryollarının durumu bu gün çok kötü bir vaziyettedir. Demiryolları ile ilgili hatlar, raylar, makineler, lokomotifler ve vagonlar ciddi bir tamirata muhtaç bir durumdadır.²⁹ Tren seferlerindeki aksamalar ise herkesçe malum bir durumdur. Trenlerdeki anti hijyen meselesi ise tartışılmayacak derecede aşikar bir durumu ihtiva etmektedir. Türkiye'de demiryolu işletmeciliği kömür³⁰ üzerine işlemektedir. Oysaki Bilgin'e göre, modern dünyada demiryolu işletmeciliğinde petrol ve elektriğe doğru bir yöneliş söz konusudur. Türkiye de bu noktada modern dünyayı takip etmek zorundadır. Havayolu noktasında ise Bilgin'e göre Türkiye istenilen seviyeyi yakalayamamış durumdadır. Özellikle büyük şehirler arasında havayolu ulaşımının daha sitemli bir hale getirilmesi zaruret teşkil etmektedir. Bu gün Ankara, İstanbul ve İzmir gibi şehirler arasında hava yolculuğu yapabilmek için en az 3-4 gün öncesinden rezervasyon yaptırmak gerekmektedir.

²⁹ 1929-1942 tarihleri arasında demiryolları ile ilgili olarak ciddi bir bakım onarım faaliyetleri yürütüldüğü bilinmektedir. Bkz. BCA, 30.10.00.00.13.75.16; 30.10.00.00.147.48.8.7; 30.10.00.00.150.66.3; 30.10.00.00.152.77.30; 30.10.00.00.153.80.12; 30.10.00.00.262.786.23; 30.18.01.01.27.74.14; 30.18.01.02.71.3.2; 30.18.01.02.71.6.11; 30.18.01.02.99.68.7.

³⁰ 1935-1950 yılları arasında Devlet Demiryollarının kömür ihtiyacının karşılanması adına gerek yurt içinden gerekse yurt dışından yoğun bir kömür sevkiyatı gerçekleşmiştir. Bkz. BCA, 30.18.01.02.86.30.10; 30.18.01.02.77.62.13; 30.18.01.02.71.10.7; 30.18.01.02.71.6.18; 30.18.01.02.71.2.12; 30.18.01.02.67.64.5; 30.18.01.02.60.93.8; 30.18.01.02.55.46.8; 30.18.01.02.52.18.17; 30.10.00.00.153.84.27; 30.10.00.00.153.84.24; 30.10.00.00.153.81.10; 30.10.00.00.153.81.1; 30.10.00.00.153.80.20; 30.10.00.00.153.80.16; 30.10.00.00.153.80.13.

Türlü zahmetlerle bilet alınıp binilen uçaklarda halen boş koltuklarının olduğunun görülmesi de ayrı bir vahameti ihtiva etmektedir (TBMMZC, 27.02.1957, s. 1067). Sözlerini denizyolları ile ilgili görüşleri ile bitiren Bilgin'e göre denizyollarının ise modern vapurlarla takviye edilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda mevcut vapurlar ile memleketin ihtiyacının karşılanması güç bir durumdur (TBMMZC, 27.02.1957, s. 1068).

1.4. Diğer Konularda Ortaya Koyduğu Muhalefet

1.4.1. İstanbul, İzmir ve Ankara Vilayetlerinde Örfi İdarenin İlanına Dair Başvekâlet Tezkeresi Münasebetiyle Ortaya Koyduğu Muhalefet

1.4.1.1. Ana Hatları ile 6-7 Eylül Olayları

12 Eylül 1955 tarihli TBMM oturumu, DP iktidarını zora sokan ve muhalefetin etkin bir şekilde Mecliste varlığını hissettirdiği bir görüşmeye sahne olmuştur. Bahse konu oturum 6-7 Eylül olayları olarak bilinen ve ülke gündemini birden işgal eden hadiselerin tetkik edildiği bir tartışma ortamına sahne olmuştur. Zira iç güvenliği tehdit eden ve kamu otoritesi üzerinde çok ciddi tesirler bırakan bu hadise neticesinde Hükümet zor günler geçirmiş ve sonuçta Dâhiliye Vekili Namık Gedik görevinden istifa etmek durumunda kalmıştır. Bu bağlamda tarihler 5 Eylül 1955'i gösterdiğinde Atatürk'ün Selanik'te bulunan doğduğu eve bomba atılması hadisesi gündemde bomba etkisi yaratmış ve Anadolu Ajansı ve diğer basın kuruluşları arasında geniş bir yer tutmuştur (BCA, 10.09.00.00.109.339.7; Güven, 2012, s. 25; Vatan, 7 Eylül 1955, s. 1; İstanbul Ekspres, 6 Eylül 1955, s.1; Popüler Tarih Dergisi, 2000, s. 58). Basında hadiseye geniş bir yer ayrılması, kısa bir süre sonra çıkacak olan toplumsal olaylara da zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda hadise, İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde kısa sürede etkisini göstererek yakın dönem Türk tarihinde derin izler bırakacak olan olayların fitilini de ateşlemiştir (Yanar, 2015, s. 107; Gökçal, 2006, s. 43, 75-76; Şeyhanlıoğlu, 2011, s. 211; Birgit, 2012, s. 195; Tokmak, 2007, s. 70). Bu doğrultuda İstanbul'da kalabalık bir topluluk Taksim Meydanı'nda toplanmış ve protesto gösterilerinde bulunmuştur. Daha sonra bu masumane gösteriler boyut değiştirerek şiddet olaylarına dönüşmüştür. Bu amaçla Taksim'de bulunan Aya Tridia Kilisesi önünde gruplar toplanmış ve bölgede bulunan Rumlara ait dükkânlar tahrip edilmeye başlanmıştır.³¹ İstanbul'da yaşanan hadiseler neticesinde burada bulunan bazı kiliselerde yangın vakıaları yaşanmış ve İstanbul'un

³¹ "Nümayişler Nasıl Oldu", **Akşam**, S. 13263, 7 Eylül 1955, s. 1-2.; "İstanbul'da Dün Bazı Tahrip ve Yağmalar Oldu", **Vatan**, S. 5142, 7 Eylül 1955, s. 1.

çeşitli bölgelerinde birçok dükkâna zarar verilmiştir (Zafer, 7 Eylül 1955, s. 1-7; İstanbul Ekspres, 7 Eylül 1955, s. 2). Zarar verilen dükkân sahiplerinin çoğunluğunun Rum kökenli olması ise dikkat çekicidir.³²

İstanbul'da genel durum gittikçe kötüye giderken Ankara ve İzmir gibi şehirlerde de tehlike çanları çalmaya başlamıştır. İzmir'de halk sokağa inerek hadiseyi protesto etmeye başlamıştır. Bu doğrultuda Konak Meydanında toplanan İzmirli millî marşlar eşliğinde İzmir merkezde düzenlenen fuar alanına doğru hareket etmiştir. Fuar alanında bulunan Yunan standına ait Yunan bayrağı göstericiler tarafından indirilerek ateşe verilmiştir (BCA, 10.9.00.00.107.333.1). İndirilen ve ateşe verilen Yunan bayrağının yerine göstericiler tarafından Türk bayrağı takılarak göndere çekilmiştir. Ardından da fuar alanında bulunan Yunan standı ateşe verilmiştir (BCA, 10.9.00.00.107.333.1) İzmir'de yaşanan hareketliliğinin küçük bir boyutuna Ankara'da rastlamak mümkündür. Ancak Ankara'daki gösteriler İstanbul ve İzmir'de yaşananlara oranla daha küçük boyutta gerçekleşmiştir. Bunun en önemli sebebi ise Ankara'da ikamet eden gayrimüslimlerin sayıca az olması ve Ankara Valisi Kemal Aygün'ün olası hadiselerden önce toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklayarak, şehirde güvenlik önlemleri aldırmasından ileri gelmektedir. Bu bağlamda hadiselerle ilgili Ankara'da da ufak çaplı toplantılar söz konusu olduysa da fazla bir tesir gösterememiştir (Zafer, 7 Eylül 1955; Ceylan, 2015, s. 77). Ankara olaylarında 19 kişi polis tarafından savcı talimatı ile gözaltına alınarak mahkemeye sevk edilmiştir (Son Posta, 8 Eylül 1955, s. 3). Olayların başta İstanbul olmak üzere İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlere sirayet etmesi Hükümeti hemen harekete geçirmiş ve Hükümet bahse konu bu illerde sıkıyönetim ilanı için harekete geçmiştir.³³ (BCA, 10.09.00.00.109.340.12). Yapılan çalışma ile birlikte İstanbul ve İzmir'de 6 Eylül günü örfi idare ilan edilmiştir (Vatan, 7 Eylül 1955, s. 1; Son Posta, 7 Eylül 1955, s. 1; Vatan, 7 Eylül 1955, s. 1; Son Posta, 7 Eylül 1955, s. 1; Hürriyet, 7 Eylül 1955, s.5; Yeni Sabah, 7 Eylül 1955, s. 1; Zafer, 7 Eylül 1955, s. 1).

³² 1955'de İstanbul'daki Rum nüfus 86 bin civarındadır. Bkz. Barlas, 2005, s. 35.

³³ Örfi idare ilanı ile alakalı Menderes, Yüksek Adalet Divanı'nda 6-7 Eylül ile alakalı yaptığı savunmasında, "Sapanca'dan döndük İzmit'e geldik. İlk işimiz telefona gitmek oldu. Telefonda İstanbul Valisi ile konuştum. Vali ve Dâhiliye Vekiline derhal, İdare-i Örfiye'nin ilan edildiğini radyo ile söyletiniz dedim. Çünkü radyonun konuşmasını hadiselerin önlenmesi için o anda müstacel vasıta ve en acele tedbir olarak düşündük." ifadelerini kullanmıştır. Bkz. BCA 10-9-0-0 /110-345-1.

1.4.1.2. İstanbul, Ankara ve İzmir’de Örfi İdarenin İlanına Dair Başvekâlet Tezkeresinin TBMM Müzakeresi ve Ahmet Bilgin Muhalefeti

Hükümet tarafından kararlaştırılan örfi idare tedbirine değinmeden önce konu ile ilgili hazırlanmış olan Başvekâlet tezkeresine bakıldığında şunlar söylenebilir. İlgili tezkereye göre Kıbrıs meselesi ve Selanik’te bulunan Atatürk’ün doğduğu eve ve Türk Konsoloslğuna yönelik saldırı girişimi ile ilgili olarak, olaylar sebebiyle Hükümet kuvvetlerine karşı koymak suretiyle girişilen toplu hareketlerin kamu hukukunu ihlal edecek seviyede ilerlemesi nedeniyle, Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nun 86. Maddesi gereğince İstanbul, İzmir ve Ankara’da, Bakanlar Kurulu’nun 1 Eylül 1955 tarihli toplantısı ile örfi idare ilanını kararlaştırılmıştır (TBMMZC, 12.09.1955, s. 668). Konu ile alakalı TBMM görüşmelerinde ilk sözü CHP Meclis grubu adına İsmet İnönü almıştır. İnönü’nün konuşmalarını tamamlamasının ardından sözü CMP Meclis grubu adına Bilgin almıştır. Bilgin sözlerine İstanbul ve İzmir’de 6-7 Eylül’de cereyan eden hadiselerin vahametinden bahsederek başlamıştır. Bilgin’e göre bu hadiseler ile Türk milleti tarihinin hiçbir devrinde bir örneğine rastlanılmayan bir facia ile karşı karşıya gelmiştir. Bu hadise öylesine bir faciadır ki, sonuçları sadece maddi ölçütlerle ifade edilemez. Zira hadisenin sonuçları arasında Türk milletinin şeref ve itibarı çok kötü bir hal almıştır. Bu bağlamda Türkiye’deki insan haklarına güven noktasında milletçe duyulan endişe ise gün geçtikçe daha fazla bir tesirle gözler önüne serilmektedir. Sözlerini Kore Savaşı’na getiren Bilgin’e göre Türk milletinin Kore Savaşında yer alması onun yüksek insani ideallerini göstermektedir. İşte bu yüksek insani idealler, 6-7 Eylül hadiseleri ile birlikte lekelenmek istenilmiştir. Bu arzuyu Türk milletine karşı bir suikast girişimi olarak niteleyen Bilgin, hadiselerin müsebbiplerinin meydana çıkarılması ve hiçbir pürüz bırakılmadan aydınlatılmasının gerekliliği ve ümidinden bahsetmiştir. Ona bu ümidi veren yegâne gücün ise Türk Milleti ve TBMM’nin göstereceği hassasiyetten kaynaklandığı şeklindeki düşüncelerini ifade etmiştir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 670).

Hadiselerin seyrinden bahseden Bilgin’e göre, Atatürk’ün Selanik’te doğduğu eve ve Türk Konsoloslğuna yapılan saldırı neticesinde Taksim’de bir gösteri düzenlenmiştir. Güneşin batması ile birlikte hareketlilik kazanan bu gösteriler kısa süre içerisinde İstanbul’un birbirinden uzak muhtelif bölgelerinde aynı anda başlayan bir tahrip hareketine dönüşmüştür. Gece yarısından sonra uzun bir müddet devam eden bu gösteriler İstanbul’un hemen hemen tüm semtlerine yayılmış öyle ki Kadıköy ve Adalar gibi uzak olan bölgelerde dahi etkisini hissettirmiştir. Bilgin tam da bu noktada çok önemli bir konuya işaret ederek tahripçi grupların hedeflerini

önceden belirlediklerini ve suç aletlerini de önceden yanlarında bulundurmak suretiyle tahrip hareketlerinde bulduklarının altını çizmiştir. Ona göre burada üzerinde önemle durulması gereken nokta ise gösteriler esnasında yağma ve talan hareketlerinin sergilenmemiş olmasıdır. Bu durum birçok tanık beyanı ile de sabittir. Bu bağlamda Bilgin'e göre hadise, bazı hükümet üyelerinin de beyanlarında olduğu gibi ani bir taşkınlığın sonucu olmak yerine açık bir şekilde hazırlanan bir tertibin sonucu olarak görülmelidir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 670). Zira bu görüşte olan muhalefet temsilcisi sadece Bilgin değildir. Bilgin gibi düşünen ve DP'nin kurucu üyesi olan Mehmet Fuat Köprülü de benzer düşüncededir. Köprülü'ye göre hadiselerin meydana gelmesinden önce Hükümetin çıkacak olaylardan haberinin olduğunu düşünenler arasındadır. Ancak hadiselerin bir baskın şeklinde sirayet etmesi, hadiselerin kontrol altına alınmasını güçleştirmiştir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 684; İstanbul Ekspres, 13 Eylül 1955, s.2; Vatan, 13 Eylül 1955, s. 7).

Konuşmasına devam eden Bilgin'e göre, Türk zabıtası öngörüsü ile her zaman iftihar edilen bir teşkilattır. Ancak Türk zabıtası 6-7 Eylül olayları gibi bu kadar geniş çaplı bir tertibi önceden tespit edememiş ve hadiselerin başlamasından sonra olayları bastırma yönünde kapsamlı bir müdahalede bulunamamıştır. Bu durum ise 6-7 Eylül olaylarının en karanlık noktalarından bir tanesini teşkil etmektedir. Özetle Bilgin, böylesine geniş çaplı bir hadiseden Hükümetin ve zabitanın haberinin olamamasını ayrı, olaylara müdahale noktasında yetersiz kalınmasını ise ayrı bir hezimet olarak nitelendirmiştir. Bilgin, Türk zabıtası ile ilgili ithamlarını bir adım öteye taşımıştır. Buna göre güneşin batmasını fırsat bilen göstericilerin saatlerce tecavüz ve tahrip hareketlerini devam ettirmiştir. Bu durum karşısında ise zabitanın göstericiler karşısında ciddi bir müdahalede bulunduğunu gösterecek tek bir hadise gerçekleşmemiştir. Buradan hareketle Bilgin, zabitanın olaylara iradesi dâhilinde etkin bir mukavemet göstermediği sonucunu çıkarmak istemiştir. Zira Bilgin'e göre hadiselere müdahale noktasında zabıta üzerine düşen görevi yerine getirmiş olsa idi, elbetteki bu duruma tüm kamuoyu şahit olacaktı. Ancak ne yazık ki gerek basında gerekse Hükümet tebliğlerinde böyle bir intiba uyandırılmamıştır. Bilgin'e göre bu bağlamda zabıta ve hadiseler ekseninde genel bir değerlendirme yapılacak ise "*Türk zabıtası izahı mümkün olmayan bir atalet içinde kalmıştır*" (TBMMZC, 12.09.1955, s. 670). Bilgin'in çıkarımlarından hareketle zabitanın, zabıta ve idare amirlerinin olaylara müdahalede yetersiz kaldığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Bu çıkarımın doğru bir yaklaşım olduğunu, hadiselerden sonra zabıta amir ve memurlarının görevlerinde yapılan değişiklikler açık bir şekilde göstermektedir. Bu değişim öyle bir hal almıştır ki, Dâhiliye Vekili Namık Gedik 10 Eylül 1955 tarihinde görevinden istifa

etmiştir (Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No:3-6/29, Fihrist No:3174-2.; Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No: 3-6/29, Fihrist No: 3174-1.; Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No: 3-6/29, Fihrist No:3174; Son Posta, 11 Eylül 1955, s. 1; Ulus, 11 Eylül 1955, s. 1; Akşam, 11 Eylül 1955, s. 1; Hürriyet, 11 Eylül 1955, s. 1; Son Posta, 11 Eylül 1955, s.1; Vatan, 11 Eylül 1955, s .1; Yeni Sabah, 11 Eylül 1955, s. 1; TBMMZC, 01.11.1955, s. 24; İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dahiliye Vekaleti Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Vukuat Fişi, No:1/384, Tarih: 01.10.1955; İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dahiliye Vekaleti Hususi Kalem Müdürlüğü, Sayı: 1/384, Tarih: 01.10.1955).

Bilgin'e göre hadiselerin önlenememesinden sorumlu tutulan bazı idare amirlerinin istifa etmeleri doğal karşılanmış ancak istifalara herhangi bir gerekçe gösterilmemesi şeffaflık noktasında bir zafiyeti ortaya koymuştur. Ancak her ne kadar bu konuda bir gerekçe gösterilmemiş olsa da Bilgin'e göre halk nazarında bu değişimlerin sebebinin 6-7 Eylül hadiselerine bağlandığı açık bir gerçeği yansıtmaktadır. Ancak tüm bu süreç Türk halkını aydınlatılması zaruri bulunan birçok "*karanlık nokta*" ve mesuliyetlerle karşı karşıya bırakmıştır. Buradan hareketle Hükümete düşen yegâne görev bahse konu bu "*karanlık noktaların*" bir an evvel aydınlatılmasını geciktirmeksizin yerine getirmektir. Hadiselerin aydınlatılmaması durumunda Türk milletinin yüksek medeni vasfı gölgelenmiş olacaktır. Öte yandan hadiseler aydınlatılıncaya kadar TBMM bu konunun peşini bırakmamalı öyle ki yeni bilgi ve bulgular eşliğinde bazı kişiler üzerinde Meclis tahkikatı yoluna dahi başvurabilmelidir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 670-671). Tüm bunlar ışığında Bilgin'e göre bugün hadiselerin gerçekleştiği yerlerde bir sükûnetin hâkim olduğu Hükümet tebliğleri ve basında açık bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu aşamada örfi idarenin devamı çok da faydalı bir tedbir olmayacaktır. Zira örfi idarenin devamı, Türkiye'yi hadiseler karşısında olağanüstü tedbirler almaya muhtaç ve istikrarsız bir bünye içerisinde göstermek isteyenlere karşı bir fırsat vermiş olacaktır. Bu bağlamda örfi idarenin devamı lüzumsuz ve çok mahsurlu görülmektedir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 671). Bilgin ve onun gibi düşünenlerin tüm muhalefetine rağmen bahse konu yerlerde örfi idarenin altı ay daha uzatılması yapılan oylama ile kabul edilmiştir (TBMMZC, 12.09.1955, s. 692).

1.4.2. 1956 Malî Yılı Muvazene-i Umumiye Kanunu Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası Münasebetiyle Yapılan Görüşmeler ve Ahmet Bilgin

1956 bütçe görüşmeleri ile ilgili, 21 Şubat 1956 tarihli TBMM oturumunda ilk sözü CMP adına Kırşehir Mebusu Bilgin almıştır. Bilgin'e göre Türkiye'de iktisadi ve mali meseleler tam bir şeffaflık içerisinde yürütülmemektedir. Bu bağlamda Hükümet, bütçe başlığı altında ülkenin iktisadi ve mali hayatını aydınlatacak olan bilgileri, tam ve tarafsız bir şekilde ifade etmesi gerekmektedir. Oysaki TBMM Genel Kurulu'na getirilen bütçe gerekçesinde tarafsızlık ve objektiflik gibi gerekçeleri bulmak oldukça güç bir durumdur. Bu suretle DP Hükümeti, hadiseleri çoğu zaman belirli yönleri ile ele almakta ve kendi propaganda amacına yönelik anlamlandırmakta, gerçekleri gizlemek yolunu tercih etmektedir (TBMMZC, 21.02.1956, s. 357) Hükümetin hazırlamış olduğu bütçe gerekçesi gereksiz ayrıntılarla doludur. Oysa bu gün Türkiye'nin içerisinde bulunduğu iktisadi güçlükler ve bunun temel sebepleri noktasına neredeyse hiç değinilmemiştir. Devlet hastanelerinde bulunan yatak sayısına yer verilen bütçe görüşmelerinde, ülke ekonomisinde domino taşı özelliği gösteren iktisadi devlet teşekküllerine ve faaliyetlerine yer verilmemesi esefle karşılanmalıdır. Ayrıca, özel idare, belediye ve köy bütçeleri ile vatandaşın omuzlarına yüklenmeye çalışılan külfet konusuna da gerekçede asla yer verilmemiştir. Bu durum ise bütçe hakkında genel bir kanaate varılmasını engelleyici nitelikte algının oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu doğrultuda Menderes'in muhalefet sıralarında tekrarladığı eleştirileri bu gün CMP olarak DP iktidarı döneminde dile getirmiş oldukları ise unutulmaması gereken bir gerçek olarak kabul edilmelidir (TBMMZC, 21.02.1956, s. 358).

Sözlerine devam eden Bilgin, fiyat endeksinden bahsetmiştir. Ona göre, mali istikrarın çok önemli bir uzvunu teşkil eden fiyat endeksinden, bütçe gerekçesinden bahsedilmemiş olması anlaşılabilir bir durumu ifade etmektedir. Zira bütçedeki rakamların kıymet kazanması ve bütçenin ekonomik şartlara uygunluk derecesinin tespiti için fiyat hareketlerinin bilinmesi bir zaruret halini almıştır. Bu zorunluluğa uygun olarak daha önceki bütçelerde fiyat hareketlerine yer verilirken bu dönemde verilmediği görülmektedir. Bütçe encümenine bu durumun temel sebebi sorulduğunda ise tatmin edici bir cevap alınamamıştır. Hükümete bu konudaki eleştirilerini sıralamaya devam eden Bilgin, kamu sektörünün genel yatırım hacminin, bunların ne kadarına başlandığının, sahasının nelerden oluştuğunun, iç ve dış finansman ihtiyaçlarının tespiti meselesinin, otofinansman ve istikraz oranının ne olduğu gibi temel bazı sorulara dahi hükümetten cevap alınamadığından

yakınarak Hükümeti bu noktada sert bir dille eleştirmiştir. Hükümet kanadından cevap alınamayan bazı sorulara ilave yapan Bilgin'e göre kamu ve özel sektörün dış borçlarının toplamı, bunların vadeleri, para sahaları ve özellikleri itibariyle dağılımları ve taksitleri hakkında da ne yazık ki tatmin edici bir cevap alınamamıştır. Tüm bu muamma içerisinde İktisat ve Ticaret Vekilinin Türkiye'nin toplam dış borcunun 50 milyon TL olduğunu açıklamış olması ise Bilgin'e göre bu güne kadar devam eden muammalardan bir tanesinin resmi bir beyanla çözülmüş olduğunun açık bir göstergesi olmuştur (TBMMZC, 21.02.1956, s. 358-359) Tüm bunlar ışığında Bilgin, ülkenin iktisadi ve mali durumu hakkında aydınlığa kavuşturulması gereken birçok önemli bilgiye bütçe görüşmesinde yer verilmediğinin altını çizmek istemiştir. Bütçe konusundaki saydam olmayan yapıya bir örnek veren Bilgin'e göre Merkez Bankası durum cetvelinde görülen 127 ton altının miktarındaki rehin ve serbestlik oranının kamuoyu ile paylaşılmamış olması manidar bir durumdur. İstatistik verilerin paylaşımında Türkiye'nin oldukça geride kaldığını savunan Bilgin, bu anlamda yabancı devletler tarafından da eleştirildiklerini üzümlere ifade etmiştir. Ona göre, Hükümet ise bu durumu düzeltmek yerine elinde bulunan birçok bilgiyi kamuoyundan saklamak yoluna gitmektedir. Bu doğrultuda "*esen rüzgâr ve yağın yağmur*" hakkında istatistik yayınlayan Hükümet, konu ekonomik verilere geldiğinde saydamlıktan uzak bir politika benimsemiştir. Bu durum ise antidemokratik bir yaklaşım olarak değerlendirilmedi (TBMMZC, 21.02.1956, s. 359).

Bilgin'e göre, ekonomik anlamda hükümet tarafından ortaya konulan iktisadi verilen yetersizliği, geç yayınlanması ve mevcut bazı bilgilerin gizli tutulmak istenilmesi muhalefet tarafından iktisadi hayatın yakından takip edilmesine olanak vermemektedir. Bu durum Hükümetin de iktisadi sahada isabetli kararlar ve tedbirler almasını da olanaksız kılmaktadır. Bu anlamda Hükümetin bir an evvel ekonomik hayattaki gizlilik prensibini terk etmesi elzem bir durumdur (TBMMZC, 21.02.1956, s. 360). Konuyu DP döneminde iktisadi kalkınma meselesine getiren Bilgin'e göre Türkiye, II. Dünya Savaşı neticesinde hemen hemen hiçbir devirde görmediği olanak ve imkânlarla kavuşmuştur. DP iktidarı bu imkânların meydana getirdiği atmosfer içerisinde ekonomik kalkınma hamlesine girişmiştir. Bilgin, DP'yi bu derece kalkınma hamlesine getiren süreç incelendiğinde dört temel dinamiğin etkili olduğu görüşünü savunmuştur. Buna göre, II. Dünya Savaşı'nın hemen ardından ABD tarafından "*komünizm tehlikesi*" altında bulunan devletlere geniş bir maddi yardım politikası uygulanmıştır. Bu kapsamda 30 Haziran 1955 tarihine kadar ABD tarafından Türkiye'ye yapılan yardım miktarı 601.025.000 dolardır. Bunun yanında DP Hükümeti tarafından ekonomik kalkınma ve diğer alanlarda

Dünya Bankası ve sanayi bankalarından krediler alınmıştır. Ancak bu krediler nedeniyle Türkiye'nin dış borçlanma karnesi giderek kabarmıştır. Öyle ki, 31 Ocak 1956 tarihi itibarıyla Türkiye'nin dış borcu 50 milyon Türk Lirasına kadar çıkmıştır. Sözlerine devam eden Bilgin'e göre, özellikle Kore Savaşı ile dünya genelinde yüksek fiyat konjonktürünün etkili olmaya başlaması ile dünyada olduğu gibi Türkiye'de de birçok ihraç malı yüksek fiyattan satılmaya başlanılmıştır. Böylece üretim teşvik edilmeye başlanmıştır. Ancak burada Bilgin'in ifade ettiği hususa ek olarak şunlar söylenebilir? Türkiye'de ihraç mallarının yüksek fiyattan satılmaya başlanması aynı zamanda Türkiye'nin ithal malları da yüksek fiyattan alması anlamına gelmektedir. Bu durum ise sağlıklı bir ekonomik büyüme verisini göstermemektedir. Ayrıca Avrupa Tediye Birliği Antlaşmasının uygulamaya geçmesi ile birlikte Türkiye de bunun sağladığı imkânlardan yararlanmasını bilmiştir. DP döneminde dünyada etkinlik gösteren elverişli ekonomik şartlar Türkiye'nin kalkınmak için iyi bir fırsat yakalamasını sağlamıştır (TBMMZC, 21.02.1956, s. 361).

Bu bağlamda Bilgin'e göre, iyi gider gibi gözüken tüm bu ekonomik gelişmeler, DP Hükümetinin plansız ekonomik anlayışı nedeniyle sistemli bir şekilde organize edilememiştir. DP'nin ekonomik verileri muhalefetten saklaması ve adeta bir devlet sırrı gibi görmesinin ana sebebi ise plansız bir ekonomik gidişat takip etmesinden ileri gelmektedir (TBMMZC, 21.02.1956, s. 362). Hükümet, ekonomik hayat ile ilgili önemli meselelerde işleri, günlük veya çok kısa ömürlü kararlarla idare etmek yolunu benimsemiştir. Bu durum ise hükümetin birçok alandaki icraatları gibi ekonomik alandaki icraatları da temel bazı prensiplerine göre uygulanmamıştır. Aksine liderlerin her gün değişen “keyif” ve “heveslerine” göre inşa edilmiştir (TBMMZC, 21.02.1956, s. 364) Konuşmasında DP'ye yüklenmeye devam eden Bilgin'e göre, DP Hükümetinin ekonomik anlamda ortaya koyduğu güvensizlik duygusunun başlıca sebepleri arasında ise Menderes'in ileriye görememesi büyük önem arz etmektedir. Ekonomik kalkınma ve ilerlemede hadiseleri siyasi, sosyal ve ekonomik hadiseleri önceden görerek buna göre tedbirler alınması esastır. Ancak DP hükümetinde bu anlayış görülmemektedir. Bu bağlamda Celal Bayar'ın, DP'nin muhalefet sıralarında yer aldığı 24 Mayıs 1949 tarihli Kastamonu konuşmasından örnekler veren Bilgin şu ifadelerle yer vermiştir: “*Muhterem Bayar, 24.05.1949 tarihli nutkunda aynen şöyle demiştir: Üç ay ilerisini göremeyen bir heyetin, ben Hükümetim demeye hakkı yoktur. Üç ay ilerisini görmeyen hükümetlerin uzun vadeli görüşlerine nasıl inanacağız ve memleketin menfaatlerini nasıl ellerine bırakacağız*” (TBMMZC, 21.02.1956, s. 366). Bu bağlamda Bilgin, Menderes'in eleştirdiği bu politikasını DP'nin kurucuları arasında yer alan Bayar'ın nutku ile çürütmek istemiştir.

Muvazene-i Umumiye Kanunu ile ilgili 1956 yılında yapılan diğer TBMM oturumu 3 Aralık 1956 tarihinde gerçekleşmiştir. Bahse konu oturumda söz alan Bilgin, sözlerine hükümete yüklenerek başlamıştır. Bilgin'e göre, Türkiye'de bulunan sarayların tamir işleri için çeşitli masraflar yapılmıştır. Ancak sarayların tamiri meselesi TBMM'nin bütçesine dâhil bulunan bir durumdur. Ancak DP iktidarı döneminde sarayların tamir işi TBMM bütçesinden karşılanmamakta hatta konuyla ilgisi bulunmayan bakanlıkların bütçesinden tahsil edilmektedir. Bu duruma örnek olarak Hariciye Vekâleti bütçesinden saray tamiratına gidilmesi gösterilebilir. Tüm bunlar ışığında yapılan hatalı ödemelerin kabul edilmesi de içerisinde kendisinin de bulunduğu TBMM üyelerine düşmektedir. Bilgin bu tarz işleri TBMM bütçesinden neden yapılmadığını kürsüden tüm mebuslara karşı dile getirmiştir (TBMMZC, 03.12.1956, s. 24) Öte yandan konuyu temsil ağırlama meselesine getiren Bilgin, öncelikle kurumların misafir ağırlama harcamalarına muhalefet olarak asla karşı olmadıklarını dile getirerek sözlerine başlamıştır. Bilgin'e göre misafirperverlik Türklüğün şanından ileri gelmektedir. Ancak DP döneminde, Türkiye'ye gelen ya da ülke içerisindeki misafirlerin ağırlanmasında dozunun kaçırıldığı herkesçe aşikâr olan bir konudur. Bu doğrultuda kurumlarca günlerce ziyafetler verilmektedir. Ayrıca yapılan merasimlere alakalı ve alakasız tüm kişilerin dâhil edildiği görülmektedir. Bu amaçla özel tren seferleri düzenlenmekte ve bu trenlere konu ile alakası bulunmayan kişilerin hatta çocuklarının bile dâhil edildiği görülmektedir. Bu bağlamda ağırlama giderleri adeta bir "mirasyedi" işine dönüştürülmüştür (TBMMZC, 03.12.1956, s. 24).

Sözlerini yakın zamanda yaşamış üç mesele özelinde devam ettiren Bilgin'e göre, dış devletlerden gelen misafirler için bayraklar asılmakta, ziyafetler düzenlenmekte ve onurlarına şenlikler tertip edilmektedir. Tam bu noktada Bilgin, Türk yetkililerinin dış ziyaretlerinde aynı coşkuyla karşılanıp karşılanmadıklarını sormuştur. İkinci olarak Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Amerika Birleşik Devletleri ziyareti sırasında, karşılamada ve görüşmelerde hazır edilmesi gereken Türk bayrakları, ziyaret kapsamında Türkiye'den götürüldüğü iddia edilmektedir. Bu bilginin gerçek dışı olması durumunda şu ana kadar yalanlanması gerekmektedir. Ancak bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bilgin'e göre bu konuda herhangi bir açıklama yapılmamış olması konunun gerçek olduğunun bir göstergesidir. Bilgin konunun vahametini şu sözlerle ifade etmiştir: "Amerika Hükümeti gibi bol miktarda maddi kaynaklara sahip ve şu kanar bütçesi bulunan bir devlet kendi masrafı ile bayrağı yapmaz da buradan giderse bizim bu kadar bayrak için israf yapmamız doğru olur mu? Bilmem" (TBMMZC, 03.12.1956, s. 24) Konu ile ilgili üçüncü noktaya parmak basan Bilgin'e göre İran Kralı Türkiye'ye gelmiştir. Bu

ziyaret kapsamında Krala, 214-218 bin Türk Lirası değerinde bir hediye takdim edilmiştir. Bilgin, bu “fakir” milletin bütçesinden bu şekilde hediyeler verilmesinin doğruluğunu sorgulayarak takdiri TBMM’ye bırakmıştır.

1.4.3. Milletvekili Seçimi Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bazı Maddelerinin Kaldırılmasına Dair Kanun Münasebetiyle Yapılan Görüşmeler ve Ahmet Bilgin

Türkiye’de ilk seçim kanunu 1877 yılında yapılmıştır. Bahse konu bu kanun çeşitli değişikliklerle Cumhuriyet Dönemi’nde de uygulanmıştır. Ancak ilk kez 1946 genel seçimlerinden önce kapsamlı bir değişiklik gerçekleştirilerek çift dereceli seçim sistemi yerine seçimlerin tek dereceli olarak yapılması kararlaştırılmıştır. Ancak bu seçim kanununda da bazı değişikliklere gidilerek 16 Şubat 1950 tarihinde yeni seçim kanunu kabul edilmiştir. Böylece Türkiye, 1950 genel seçimlerine çoğunluk sistemi dışında önemli değişiklikler barındıran yeni seçim kanunu ile girmiştir (Sönmez, 2013, s. 437). Mevcut seçim kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve kaldırılması ile ilgili kanun tasarısı 30 Haziran 1954 tarihinde TBMM’ye gelmiştir.³⁴ (Atayakul, 2007, s. 313). Bu bağlamda mevcut seçim kanununun 35, 71, 89, 91, 109, 110, 135 ve 166. maddelerinin değiştirilmesi, 45 ve 46. Maddelerin ise kaldırılması konusu ile alakalı kanun tasarısı 30 Haziran 1954 tarihinde TBMM gündemine alınmış ve gerekli görüşmeler yapılmıştır.³⁵ Bu tasarının getirmiş olduğu yeniliklere göre,

³⁴ Seçim kanununda 1954 genel seçimlerinden önce de değişikliğe gidilmiştir. Bu bağlamda; “17 Şubat 1954 tarihinde 5545 sayılı seçim kanununun 16, 19, 27, 117, 119, 120, 123, 124, 125, 126’ncı maddeleri; 6272 sayılı yasa ile değiştirildi.” Bkz. Yılmaz, 2010, s. 543; Kaya, 2018, s. 2283.

³⁵ Tasarı gereği değiştirilmesi öngörülen hükümler şu şekildedir: “Seçilme yeterliğine sahip her vatandaş milletvekilliğine adaylığını koyabilir. Siyasi partilerin genel merkezlerindeki yetkili organları bu partilerin teşkilatı bulunan seçim çevreleri için, o çevrenin seçebileceği milletvekili sayısını geçmemek üzere aday gösterebilirler. Bir siyasi partinin aday listesine girmiş bulunan kimse, diğer bir siyasi parti tarafından her hangi bir seçim çevresi için aday gösterilemeyeceği gibi müstakilen adaylığını da koyamaz. Muhtelif siyasi partiler müşterek liste halinde aday gösteremezler. Hiçbir siyasi partiye intisabı olmayan kimsenin her hangi bir siyasi parti tarafından aday gösterilmesi kendisinin yazılı muvafakatine bağlıdır. Bir siyasi partiye adaylık için müracaat edip de o parti listesinde her hangi bir sebeple yer alamayan kimse hiçbir seçim çevresinde o seçimde müstakilen adaylığını koymayacağı gibi başka bir parti tarafından da aday gösterilemez ve seçilemez. Elli seçmenin, oturdukları yer muhtarlığınca tasdikli imzalarını taşıyan yazılı müracaatları ile bir kimsenin aday gösterilmesi mümkündür. Bu takdirde aday gösterilen kimsenin de bu hususta yazılı ve noterden tasdikli olarak muvafakatini bildirmesi şarttır. Vilayet ve kaza seçim kurullarında vazife kabul eden hâkimlerin bu seçim çevresinde ve Yüksek Seçim Kurulunda vazife kabul eden Temyiz Mahkemesi ve Devlet Şurası mensuplarının bütün seçim çevrelerinde ikinci dereceye kadar (ikinci derece dâhil) kan ve sihri hısımları adaylıklarını koydukları veya. Aday gösterildikleri takdirde, bunlar seçim kurullarındaki vazifelerinden istinkâfa ve keyfiyeti derhal Adliye Vekâletine bildirmeye mecburdurlar. Devlet, vilâyet, özel idare ve belediyelerle bunlara bağlı daire ve müesseseler ve İktisadi Devlet Teşekküllerinde memur ve hizmetli olarak çalışanlarla hâkim ve bakım sınıfından sayılanların genel ve ara seçimlerin başlangıcından altı ay önce seçimin yenilenmemesine veya ara seçimlerinin vaktinden evvel yapılmasına karar verilmesi halinde ise yenilenmenin ve kararım ilanından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe hiçbir seçim çevresinden namzetliklerini koyamazlar, namzet gösterilemezler ve seçilemezler. Belediye reisleri, genel veya ara seçimlerin başlangıcından iki ay önce; seçimin yenilenmesine veya ara seçimlerinin vaktinden evvel yapılmasına karar verilmesi halinde ise yenilenmenin ve kararım ilanından başlayarak yedi gün içinde istifa etmedikçe vazifeli buldukları

önceden herhangi bir siyasi parti listesinde bulunan bir aday, bir başka siyasi parti listesinde de yer alabilmekteyken, tasarıda öngörülen değişiklik ile beraber herhangi bir siyasi parti listesinde bulunan bir aday, farklı bir siyasi parti tarafından aday gösterilmesi ya da bağımsız olarak adaylığını ilan etmesi yasaklanmıştır. Yine herhangi bir siyasi partiye adaylık başvurusunda bulunan bir kişi, ilgili parti tarafından adaylığının ret edilmesi halinde bir başka siyasi partiye tekrardan adaylık başvurusunda bulunamayacaktır. Bunun yanında yeni tasarı ile birlikte partilerin seçimlerde ortak liste halinde aday göstermelerinin de yasaklanması öngörülmektedir. Tasarının öngördüğü diğer değişikliklere göre, il özel idare, belediyeler, iktisadi devlet teşekküllerinde çalışanlar ile hâkimler, genel ve ara seçimlerden önceki altı ay, erken seçim durumunda ise seçimin kararlaştırılmasından yedi gün içerisinde istifa etmedikleri durumunda herhangi bir seçim bölgesinden aday olamayacaklardır. Matbu ya da daktilo ile yazılmış olan oy pusulalarının yasaklanmasının öngörüldüğü tasarı ile oy pusulalarında yazılı aday isimlerinin silinmesi ya da ilave isimler eklenmesi halinde iptal etme ya da ekleme işlemlerinin geçersiz sayılması kararlaştırılmıştır. Yeni seçim kanunu tasarısı DP taraftarı basında gayet olumlu karşılanırken muhalefet tarafından da şiddetle eleştirilmiştir. Muhalefet yeni değişikliklerin oy serbestliği ve eşitlik gibi prensiplere ağır darbe indirdiğini savunmuştur. Ancak tüm muhalefete rağmen tasarı 30 Haziran 1954 tarihinde TBMM’de görüşülerek kanunlaşmış ve 7 Temmuz 1954’de resmi gazetede yayınlanarak yasalaşmıştır (Atayakul, 2007, s. 313-315).

Tasarının TBMM görüşmeleri sırasında Bilgin mevcut tasarıya yapmış olduğu muhalefetle öne çıkmıştır. Bu bağlamda tasarı ile ilgili söz alan Bilgin, sözlerine Türkiye 1946 itibari ile tek dereceli seçimlere girdiğini hatırlatarak başlamıştır. Ona göre, 1946’dan itibaren yapılan seçimlerde görülen eksikliklerin giderilmesi ve mevcut seçim kanununun düzenlenmesi konusunda bir takım aksaklıkları hatırlatmak

seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösterilemezler ve seçilemezler. Her sınıftan muvazzaf subaylarla askerî memur, askerî adli hâkim ve gedikli subay ve gedikli erbaşlardan ordudan ayrılma hakkını kazanmış bulunanlar, genel ve ara seçimlerin başlangıcından altı ay önce, seçimin yenilenmesine veya ara seçimlerin vaktinden evvel yapılmasına karar verilmesi halinde yenilenmenin veya kararın ilânından başlayarak yedi gün içinde ayrılma isteğinde bulunmadıkça hiçbir seçim çevresinden adaylıklarını koyamazlar, aday gösteremezler ve seçilemezler. Ayrılma isteği en yakın amire verilecek bir dilekçe ile yapılır. Dilekçedeki imzanın sahibine ait olduğu amir tarafından tasdik edilir ve derhal doğruca Vekâlete gönderilir. Dilekçe sahibine dilekçemin alındığına dair bir makbuz ve mertebeler silsilesi yolu ile amirlere de bilgi verilir. Aynı esaslar dairesinde telgrafla da müracaat caizdir. Dilekçelerin Vekâlete geldiği tarihten itibaren nihayet on gün içinde ayrılma isteğinin kabul edilip edilmediği dilekçeye ve amirlere tebliğ olunur. Ordudan ayrılma hakkını kazanmamış olduklarından dolayı ayrılma istekleri reddedilmiş bulunanlar aday listesine giremezler. Ayrılma istekleri kabul edilenler sonradan milletvekili seçilmemiş olsalar dahi ayrılma isteğinden feragat edemezler. Bu istek mutlaka yerine getirilir. Namzetlik için müracaat varakaları puldan muaftır” Bkz. TBMMZC, 30.06.1954, s. 327-328.

muhalefetin en tabi hakkıdır. Seçim kanunlarının asıl amacının milli iradenin tam ve eksiksiz uygulanmasını mümkün kılmak olduğu aşikârdır. Bu itibarla tasarının bu hassasiyeti göz önüne alınarak yasalaşması gerekmektedir. Ancak tatbikatta bu prensiplere riayet edilmediği görülmektedir. Hükümetin TBMM Genel Kuruluna getirdiği bir takım düzenlemeler, uygulamada iktidarın beğenmediği ve hoşuna gitmediği bir takım uygulamaların iktidarın görüş açısından düzeltilmesi ve ortadan kaldırılmasından ibarettir. Özetle Bilgin, yapılan düzenlemeler ve değişikliklerde muhalefetin değil iktidarın rahatsızlığının baz alındığını anlatmaya çalışmıştır. Bilgin'e göre seçim kanununda ciddi adaletsizlikler söz konusudur. Öyle ki, mevcut kanuna göre iktidar, almış olduğu her on bin oy için bir mebusla TBMM'de temsil edilirken muhalefet ise her yüz bin oy ile Mecliste temsil edilme hakkı bulabilmektedir. Böylesine bir adaletsiz durum göz önünde dururken Hükümet bunu değiştirmek keyfiyetine gitmeyerek bazı maddelerin tadili için TBMM gündemini işgal etmektedir. Bahse konu kanunun maddelerinin değiştirilmesi konusuna gelen Bilgin, böylesi bir değişikliğin yapılamadan önce tasarının akademik bir kurul tarafından kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Böylesi bir yöntem benimsenmeden kanununun bazı maddeleri üzerinde alalecele bir düzenlemeye gidilmeye çalışılması büyük bir hatanın tecellisi olarak görülmektedir (TBMMZC, 30.06.1954, s. 323).

İktidarı sert bir şekilde eleştirerek konuşmalarına devam eden Bilgin'e göre, 2 Mayıs 1954 seçimlerinde DP tam olarak istediğini elde edememiştir. DP'nin hoşuna gitmeyen ve partililerin canını sıkan bu durum karşısında bu durumu tam tersine çevirmek amacıyla kanun maddelerinin düzenlenmesi konusu gündeme alınmış ve Meclis huzuruna çıkılmıştır. Böylece Bilgin, kanuni düzenlemelerde muhalefetin hassasiyetlerinin göz ardı edildiği ve çoğunlukla iktidarın hassasiyetlerinin gözetildiği yaklaşımını Meclis kürsüsünden dile getirmiştir. Ona göre Yüksek Seçim Kurulu, zaman zaman iktidar partisinin hoşuna gitmeyen bir takım kararlar vermektedir. Bu duruma örnek olarak bazı daire ve müesseselerin DP lehinde propaganda amacıyla meydana getirdiği afişlerin asılmasını ve bu gibi faaliyetlerin men edilmesi hususunda karar almıştır. Ancak bu durum DP'nin hoşuna gitmemiş olmuş ki, TBMM'ye getirilen düzenleme ile bu gibi durumların önüne geçmeye çalışmıştır (TBMMZC, 30.06.1954, s. 327-328).

Bu bağlamda 2 Mayıs 1954 genel seçimlerinde bazı devlet memurlarının muhalif partiler safında aday olmaları da bu değişikliklerle önlenmeye çalışılmaktadır. Aynı şekilde muhalefetin radyo yayını, halk üzerindeki etkisi bakımından DP Hükümeti tarafından sakıncalı görülmüş ve bu durumun ortadan kaldırılması için harekete

geçilmiştir. Yapılacak bu kanuni düzenleme ile radyo yolu ile propagandanın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Yapılan düzenlemenin kanunen sakıncalarını dile getiren Bilgin'e göre seçim zamanı vatandaşın oy verdiği adayı beğenmeyerek ismini silmesi ve başka bir adaya oy vermesi durumunda silmiş olduğu adaya oy vermiş olduğunun kabul edilmesi de serbest seçim hakkına vurulan ağır darbeden başka bir izahla açıklanamaz. Bu durum ile birlikte serbeste bir şekilde seçme ve seçilme imkanı ortadan kaldırılmış bulunmaktadır. Tüm bunlar ışığında Bilgin, bu değişikliklerin akademik bir kurul tarafından incelenerek esaslı bir tetkikata tabi tutulması gerekmektedir. Bu nedenle tasarı bu haliyle aynen Hükümete iade edilmelidir (TBMMZC, 30.06.1954, s. 324). Ancak tüm bu muhalefete karşılık tasarı TBMM'de yapılan oylama ile kabul edilmiştir (TBMMZC, 30.06.1954, s. 342).

1.4.4. Malatya Mebusu Kâmil Kırıkoğlu'nun, Avrupa Konseyinde Cereyan Eden Hâdiseler Dolayısıyla Sabık Hariciye Vekâleti Vekili Çanakkale Mebusu Fatin Rüştü Zorlu Hakkında Meclis Tahkikatı Açılmasına Dair Tavrı ve Ahmet Bilgin

Demokrat Parti Meclis Grubu'nda 20 Aralık 1955 tarihinde yapılan toplantı neticesinde Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan ve Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis tahkikatı açılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda DP grubunun 11 Ocak 1956 tarihinde TBMM'ye verdiği önerge ile Zorlu, Yırcalı ve Polatkan hakkında nüfuz ticareti ve suiistimal gerekçesi ile Meclis soruşturması açılması istenilmiştir (Eltetik, 2009, s. 67). 20 Ocak 1956 tarihine gelindiğinde ise Avrupa Konseyinde meydana gelen hadiseler ile ilgili Türkiye'yi ekonomik zarara ve ülkenin milli şeref ve itibarının sarsılmasına sebep olduğu gerekçesi ile Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılması için Malatya Mebusu Kemal Kırıkoğlu tarafından bir tavrı verilmiştir (TBMMZC, 20.01.1956, s. 188). Bahse konu oturumda söz alan Bilgin, Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasına farklı bir açıdan yaklaşarak eleştirmiştir. Bilgin'e göre Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılmak istenilmesi meselesi DP gurubunda bir gün önce karara bağlanmıştır. Bu durumu sert bir dille eleştiren Bilgin şu ifadelerle yer vermiştir: "*Parti grubu böyle bir karar aldıktan sonra bu mevzuun Meclise gelmesi demek bu kararın Meclise tescil ettirilmesi isteniliyor demektir*" (TBMMZC, 20.01.1956, s. 189). Böylece Bilgin, TBMM'nin adeta bir tescil makamı olarak kullanılmasına şiddetle karşı çıkmış ve Meclisin böylesi durumlara asla alet edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Bu bağlamda Bilgin, muhalefete bu durum karşısında tescilden başka bir görev düşmediğinin altını çizmiş ve muhalefetin, DP gurubunda alınan kararların asla tescili ile vazifeli olmayacağını vurgulayarak konuşmasını sonlandırmıştır

(TBMMZC, 20.01.1956, s. 189). Daha sonra konu ile alakalı oylamaya geçilmiş ve yapılan oylamada taktir reddedilmiştir (TBMMZC, 20.01.1956, s. 200).

1.4.5. Ahmet Bilgin'in Toplantılar ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkındaki Kanun Dolayısıyla Vaki Şikâyetler Üzerine Ne Gibi Muamele Yapıldığına Dair Sorusu Üzerine Yapılan Müzakere

TBMM'nin 7 Aralık 1956 tarihli oturumunda, Bilgin'in Dâhiliye Vekiline cevaplandırması için sormuş olduğu soru ile müzakere başlamıştır.³⁶ Bu müzakerede sual sahibi Bilgin, Hükümete karşı ağır ithamlarını sıralamıştır. Buna göre, Dâhiliye Vekili gerek önceki konuşmalarında olsun gerekse şu anki konuşmalarında olsun mebusların Hükümet tarafından hiçbir şekilde takip edilmediğini, mebusların vatandaş ile olan temaslarına asla engel olunmadığını dile getirmiştir. Ancak bu durumun anlatıldığı şekilde olmadığı herkesçe malumdur. Bilgin'e göre, Dâhiliye Vekili bu konuda zabıta amirlerinin münferit hareketlerinden kaynaklı bir takım sıkıntıların yaşandığını dile getirmiş olsa idi bu durum makul karşılanabilirdi. Ancak maalesef, vekil bu şekilde bir açıklama yapma gereği bile duymamıştır. Yaşanan bu durumu örnekler vererek açıklama cihetine giden Bilgin, Çorum ziyaretinden bahsetmiştir. Buna göre, CMP olarak Karadeniz şehirleri kapsamında bir dizi ziyaret düzenledikleri sırada ziyaretin ilk durağı olan Çorum'a 25 km mesafede zabıta kuvvetleri ve emniyet jipleri ile karşılanmışlardır. Bütün yol boyunca CMP vekillerinin etrafı resmi ve sivil polisler tarafından çevrelenmiştir. Bu sırada şehir lokantasında yemek yiyen mebuslar, yanlarına kadar sokulan polisler tarafından kapsamlı bir dinlemeye alınmışlardır. Bilgin'e göre bu durum basına da yansımıştır. Öyle ki o anı

³⁶ Bilgin'in sorusu şu şekildedir: "Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkındaki Kanun tasarısını, Hükümetin huzuru ile inceleyen Muvakkat Komisyon raporunda, Hükümetin de muvafakatiyle (kendi mensupları arasında) ibaresinde, kongrelere dinleyici ve davetli olarak başkalarının gelmesine mâni bir mâna bulunmadığının, yapılan müzakerelerde tebarüz ettiği sarahaten ifade edildiği ve bu güne kadar tatbikatın da bu yolda cereyan eylediği bilinen bir keyfiyet olduğu halde, yarın yapılacak ilçe kongremize parti mensuplarından başka tek kimsenin giremeyeceği basın mensupları huzurunda, 27 Haziran 1950 tarihli Meclis tutanağını ibraz edilmesine rağmen, Samsun Valisi tarafından ısrarla ifade edilmiştir. Diğer taraftan, milletvekillerinin vatandaşlarla hasbıhalde bulunmamasının, bu kanunun şümülüne giremeyeceği ve bu gibi temasların Anayasanın milletvekillerine tahmil ettiği vazifenin icaplarından olduğu kanunun müzakeresi esnasında komisyon tarafından ifade ve zapt edildiği halde, milletvekili sıfatı ile parti idarecileri dışında hiçbir vatandaşla temas edemeyeceğimiz, idari makamlarca ifade edilmiş ve yanımıza gelen vatandaşlar uzaklaştırılmıştır. Mevcut kanunlara ve Anayasaya tamamıyla muhalif olan ve memlekette huzursuzluk yaratacağı tabii bulunan ve her yerde rastlayacağımız anlaşılabilir bu gibi keyfi hareketleri önleyecek acil tedbirler almanızı rica ederim. Bu telgrafımıza ve Dâhiliye Vekâleti Müsteşarı ile vâki mûtaaddit telefon muhaberelemize rağmen şikâyet ettiğimiz kanunsuzluklar ve musırrane zabıta takipleri devam etmiş, bu hâdiseler de basın yolu ile efkârı umumiyeye intikal etmiştir. Buna rağmen bu yolda hiçbir şikâyetin Dâhiliye Vekâletine intikal etmemiş olduğu yolunda Dâhiliye Vekâleti Vekilinin 21 Kasını 1956 günü Meclis kürsüsünde beyanda bulunduğunu hayretle müşahade etmiş bulunuyoruz. Yukarıda metni yazılı telgrafımız ve telefonla vâki şikâyetlerimiz üzerine kanunların hüsnü tatbikiyle mükellef olan vekâlet makamı ne gibi bir muameleye tevessül etmiştir?" Bkz. TBMMZC, 07.12.1956, s. 79.

fotoğraflamaya çalışan gazetecilerin çalışmaları esnasında sivil polisler alelacele kaçışmaya başlamışlardır. Kimi polisler de bu sırada yüzlerini şapka ile kapatmaya çalışmışlardır (TBMMZC, 07.12.1956, s. 82). Yaşanan bu durumu Bilgin şu ifadelerle dile getirmiştir:

Bunun üzerine, Osman Bölükbaşı dedi ki: *“Ayıpsa niçin bizi takip ediyorsun? Eğer ayıp değilse yüzünü niçin şapka ile kapatıyorsun? Bir şey söyleyemedi, yalnız yüzünü örtmekle iktifa etti. Buna oradaki bütün gazeteciler şahittir. İşte resimler, Vekil Bey baksın. Bütün bunlar gazeteler vasıtasıyla efkârı umumiyeye intikal etti. Niçin tekzip edilmedi?”* (TBMMZC, 07.12.1956, s. 82).

Yaşanan hadise konusunda bilgi aktarımına devam eden Bilgin'e göre, bölgede CMP mebusları ile konuşmak isteyen vatandaş ve partililer zabıta memurları tarafından bölgeden uzaklaştırılmışlardır. Bu bağlamda CMP mebusları ziyaret kapsamında sadece parti idare heyetleri ile görüşme imkânın elde etmişlerdir. Daha sonra Kavak bölgesine intikal eden mebuslar burada da aynı muamele ile karşılaşmışlardır. Burada mebusların etrafında toplanan vatandaşlara karşı görevli bekçi başı tarafından uyarı gecikmemiş ve kaymakamın emri ile dağılmaları söylenmiştir. Bunun üzerine mebuslar bekçi başına yazılı talimat getirmelerini söylediğinde ise bekçi başı olay yerinden uzaklaşmıştır (TBMMZC, 07.12.1956, s. 83). Daha sonra buradan da ayrılan CMP mebusları Samsun bölgesine intikal etmişlerdir. Bu sırada mebuslara yol boyunca silahlı jandarma timleri eşlik etmişlerdir. Samsun'da zabıta tarafından takip edilmeleri konusunu Bilgin, Samsun Valisi'ne iletmiştir. Bu süreci Bilgin şu ifadelerle dile getirmiştir:

İkinci günü Vali Bey'e, matbuat mümessillerinin yanında şunları ifade ettim, dedim ki; Vali Bey, vilâyetiniz hududuna ayak bastığımız andan itibaren silahlı kuvvetlerle karşılaştık. Sanki buraya gelenler bir işgal ordusu kumandanı mı idi? Yahut da Topal Osman çetesi hortlamış da Samsun 'u basmaya mı geliyordu? Bu kadar telâş ne idi? Bunu matbuat mümessillerinin de hazır olduğu toplantıda vali beye sorduk. Benim bundan haberim yoktur, zabıta böyle bir tertibat almış. (TBMMZC, 07.12.1956, s. 83).

Bilgin'in bu ifadeleri karşısında hadiseden bilgisi olmadığını söyleyen Vali'yi destekler nitelikte açıklama yapan Adliye Vekili Hüseyin Avni Göktürk söze girerek, kendisinin de bu hadiseden haberinin olmadığını dile getirmiştir. Tüm bunlar ışığında Bilgin, tüm seyahatlerinin zabıta tarafından adım adım takip edildiğini, bu süreçte zabıta ile adeta *“köşe kapmaca”* oynadıklarını ve gittikleri yerlerde kendilerine

türlü zorluklar çıkarılarak toplantılarının ve vatandaş buluşmalarının men edilmeye çalışıldığına dikkat çekmeye çalışmıştır (TBMMZC, 07.12.1956, s. 83-84).

Sonuç

Ahmet Bilgin, Türk siyasi hayatı içerisinde önemli bir yer işgal eden politikacılardan biridir. Bilgin politikacı kimliğinin yanında sağlıkçı kimliği ile de TBMM’de ön plana çıkan milletvekilleri arasında yer almaktadır. Bu bakımdan Bilgin’i politikacı ve sağlıkçı kimliği ile birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Zira meclis faaliyetleri içerisinde sağlıkçı kimliğini ön plana çıkararak sağlık ile ilgili birçok konuda Meclisi aydınlatmış, Hükümetin bu konuda eksik ve aksayan politikalarını da çekinmeden meclis kürsüsünden açıklamayı görev bilmiştir. Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta ise Bilgin sayesinde eczacılık sektörünün TBMM’de daha da duyulur bir hale gelmesidir. Mesleğinin eczacılık olması ve uzun yıllar bu mesleği yapmış olmasının kendisine kazandırdığı tecrübe büyüktür. Buradan hareketle bu sektörün mevcut durumu ve gelecekte eczacılığı daha iyi yerlere getirebilmek adına ne gibi adımlar atılması yönünde önemli değerlendirmelerde bulunmuştur. En az tıp kadar önemli olan ve tıp ile bütünleşik bir konumda olan eczacılığın DP döneminde sıklıkla gündemde tutulmasını sağlayan en önemli kişilerden birisi de Bilgin olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira teşhisin önemi kadar hastalara doğru ilaçların verilmesi de ayrı bir uzmanlık gerektiren meseledir. İşte bu noktada Bilgin, etkin muhalefeti ile eczacılığın daha ileri seviyelere çıkarılması ve aksayan yönlerinin derhal düzeltilmesi adına TBMM’de üstün bir çaba sarf etmiştir. Bilgin TBMM’de sadece eczacıların sesi olmakla kalmamış, aynı zamanda bozuk olduğunu iddia ettiği sağlık sisteminin düzeltilmesi için ne gibi önlemler alınması gerekliliğini de yüksek sesle dile getiren milletvekilleri arasında yer almıştır. Sağlık sistemindeki temel eksikliğin doktor yetiştirmekte yaşanan sıkıntılara bağlayan Bilgin, sağlık sistemindeki düzelmeyi hastane yapılması ile değil, doktor mezuniyet oranı ile ölçülebileceği gerçeğinin altını çizmiştir. Doktorluk mesleği ile ilgili tüm aksaklıkları Mecliste dile getirmeye çalışan Bilgin, doktorlara az maaş verilmesinin sağlık sistemi önünde çok büyük bir engel olduğunu vurgulamıştır. Zira az maaş alan doktorlar, hayat standartlarının daha iyi olduğu yabancı memleketlere göç etmekte, bu durum ise zaten yetersiz olan doktor sayısının daha da azalmasına sebebiyet vermektedir. Özetle, Bilgin beyin göçü meselesini TBMM’ye taşıyan az sayıda milletvekillerinden birisi olmayı başarmıştır.

Bilgin, sağlıkçı kimliğinin yanı sıra TBMM’de politik kimliği ile de ön plana çıkan milletvekilleri arasında yer almıştır. Politik kimliğini en etkili bir şekilde kullandığı oturumlardan birisini ise Kırşehir’in ilçe yapılması ve tekrar il yapılması sırasında

yapılan oturumlar teşkil etmiştir. Kırşehir'in neden ilçe olduğu önemli bir argüman ise de Kırşehir'in neden ilçe yapıldığının gerekçeleri bundan bir adım daha ileride olan mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırşehir'i ilçe olmaya götüren sebeplerin temeli, içerisinde araştırmamızın konusunu teşkil eden Ahmet Bilgin'in de bulunduğu milletvekillerinin Hükümete karşı muhalefetinden kaynaklanmıştır. Kırşehir, CMP mensubu 5 mebusu ile birlikte gerek seçim öncesi gerekse seçim sonrası DP'ye karşı öylesine etkin bir muhalefet sergilemişlerdir ki bu durum, Kırşehir'i bekleyen kötü sonun yaklaşması ile belirmiştir. Bu süreç içerisinde bahse konu meselede yapılan oturumlarda Bilgin, hem Kırşehir milletvekili olması hem de yapıldığını iddia ettiği haksız uygulamalara karşı TBMM'de DP iktidarına karşı muhalefet örneği sergilemiştir. Bu haksızlığı cesurca dile getiren Bilgin, *“Muhterem arkadaşlar, seçim bölgemizin son vaziyeti hakkında hiç olmazsa bir Fatıha okumak fırsatına nail olacağımızı zannediyorduk. Ama kifayeti müzakere takriri buna mani oldu”* şeklinde ifadeler ile alelacele bir süreç ile Kırşehir'in ilçe statüsüne düşürüldüğünün altını çizmek istemiştir. *“Devri sabıkta bir ihsanı şahane bir de gazabı şahane vardır. Bu gazabı şahanedir”* ifadeleri ile Kırşehir'in, iktidarın gazabına uğradığını korkmadan TBMM kürsünden ilan edecek kadar cesur bir milletvekili olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle, Bilgin'in haklı gördüğü hususlarda, iktidardan çekinmeden muhalefet partisi mensubu olarak halkı ve milletvekillerini bilgilendirdiği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Her muhalif parti mensubu milletvekilinin toplum üzerinde derin izler bırakan meseleler üzerinde yeterince muhalefet yapmadığı ya da yapamadığı gerçeği göz önüne alındığında, burada Bilgin'in çalışkanlığı, meseleler üzerindeki duyarlılığı ve cesareti ile ön plana çıktığı görülmektedir. Kırşehir'in tekrardan il yapılması vesilesi ile düzenlenen oturumda konuşan Bilgin, bazı ilçelerinin Kırşehir'den alınmak istenmesine karşı çıkmıştır. Bahse konu ilçelerin neden Kırşehir'den alınmaması gerektiği konusunda vermiş olduğu ayrıntılı bilgiler, Bilgin'in Meclisteki hitapları öncesinde konusuna ne kadar hâkim olduğunu göstermesi açısından da önem arz etmektedir. Bilgin'in politik kimliği ile ön plana çıktığı TBMM görüşmelerinden birisini de bütçe görüşmeleri oluşturmaktadır. Meclis bütçe görüşmelerinde yapmış olduğu konuşmalar, bir yandan Bilgin'in ilgili kurum ile ilgili edindiği ayrıntılı bilgiler ile milletvekillerini etkilediğini gösterirken diğer yandan da eksik ve aksayan yönleri doğrudan muhataplarına karşı dile getirmesi ile etkin muhalefet örneğini yansıtmaları açısından önem arz etmektedir. Böylece Bilgin, bütçe görüşmelerinde iktidarın bazı uygulamalarını sert bir şekilde eleştirmiştir. Bunun yanında toplum üzerinde infial yaratan hususlarda söz hakkı almayı ihmal etmeyen Bilgin, 6-7 Eylül hadiseleri

münasebetiyle yapılan oturumda da muhalif tavrını korumuştur. Cesaretinin bir timsali olarak bu oturumda da DP'yi zor durumda bırakacak değerlendirmelerde bulunmuş ve ilgili müesseselerin bahse konu hadiseler sırasında görevlerini tam olarak yapmadıklarına işaret etmiştir. Bu bağlamda Bilgin, hadiseleri bazı hükümet üyelerinin de beyanlarında olduğu gibi ani bir taşkınlığın sonucu olmak yerine açık bir şekilde hazırlanan bir tertibin sonucu olarak gördüğünün altını çizmiştir. Buradan hareketle Bilgin, DP mensuplarının hadiseler ile ilgili vermiş oldukları beyanatlara güvenmemektedir. Bu durum ise muhalefet milletvekili olarak Bilgin'in sorgucu tavrını ortaya koymasından önem arz etmektedir.

Tüm bunlar ışığında, X. Dönem TBMM'de 31 farklı konuda konuşma gerçekleştiren Bilgin, müzakereler esnasında kıvrak zekâsı ve bilgisi ile DP mebuslarını ve hükümeti oldukça zora sokmayı bilmiştir. Birçok konuda bilgi sahibi olmasından hareketle farklı meseleler üzerine etkili konuşmalar gerçekleştiren Bilgin'in X. Dönem TBMM müzakerelerinde konuşma yaptığı konulara bakılacak olunur ise şu şekilde tasnif edilebilir. Mülki-idari taksimat, kurum bütçeleri, sağlık, maarif, üniversite, ulaştırma, toplumsal olaylar, ekonomi, milletvekili seçim kanunu, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu gibi tartışmaya açık temel konular, muhalefetini sergilediği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm bunlar ışığında, CMP mebusları arasında Osman Bölükbaşı'nın gölgesinde kalan ve çok az araştırmaya konu olan Ahmet Bilgin'in X. Dönem siyasi faaliyetleri bu çalışmada kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Böylece, TBMM'nin en etkili mebusları arasında bulunan Bilgin muhalefetinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Kaynakça

A. Arşiv Belgeleri

A.1. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA. 30.10.00.00.78.517.25.

BCA. 490.01.00.00.11.58.5.

BCA. 490.01.00.00.1463.2.4.

BCA. 30.1.00.00.46.276.2.

BCA. 30.1.00.00.46.276.2.

BCA. 30.00.00.46.276.3.

BCA. 30.10.00.00.66.441.20.
BCA. 30.11.1.0.237.12.11.
BCA. 30.18.01.02.139.42.13.
BCA. 30.18.01.02.91.61.16.
BCA. 30.18.01.02.148.17.7.
BCA. 30.18.01.02.134.91.11.
BCA. 30.18.01.02.60.93.10.
BCA. 30.18.01.02.47.56.16.
BCA. 30.18.01.02.108.34.1.
BCA. 30.18.01.02.88.89.4.
BCA. 30.18.01.02.85.99.5.
BCA. 30.18.01.02.83.33.14.
BCA. 30.18.01.02.80.94.17.
BCA. 30.18.01.08.49.79.16.
BCA. 30.18.01.02.61.3.5.
BCA. 30.18.01.02.33.2.5.
BCA. 30.10.00.00.216.461.3.
BCA. 30.01.00.00.112.707.12.
BCA. 30.18.01.02.85.117.7.
BCA. 30.18.01.02.124.85.17.
BCA. 30.18.01.02.84.79.18.
BCA. 30.18.01.02.30.59.8.
BCA. 30.18.01.02.21.47.11.
BCA. 30.18.01.02.11.31.14.
BCA. 51.00.00.00.4.32.19.
BCA. 30.18.01.02.29.41.12.
BCA. 30.01.00.00.74.470.6.
BCA. 30.10.00.00.5.26.6.

BCA. 30.11.01.00.257.16.2.
BCA. 30.11.01.00.260.37.19.
BCA. 30.11.01.00.257.16.5.
BCA. 30.11.01.00.261.40.14.
BCA. 30.11.01.00.261.40.15.
BCA. 30.11.01.00.265.17.12.
BCA. 30.01.00.00.29.170.20.
BCA. 30.10.00.00.25.140.3.
BCA. 30.10.00.00.25.141.4.
BCA. 30.10.00.00.13.75.16.
BCA. 30.10.00.00.147.48.8.7.
BCA. 30.10.00.00.150.66.3.
BCA. 30.10.00.00.152.77.30.
BCA. 30.10.00.00.153.80.12.
BCA. 30.10.00.00.262.786.23.
BCA. 30.18.01.01.27.74.14.
BCA. 30.18.01.02.71.3.2.
BCA. 30.18.01.02.71.6.11.
BCA. 30.18.01.02.99.68.7.
BCA. 30.18.01.02.86.30.10.
BCA. 30.18.01.02.77.62.13.
BCA. 30.18.01.02.71.10.7.
BCA. 30.18.01.02.71.6.18.
BCA. 30.18.01.02.71.2.12.
BCA. 30.18.01.02.67.64.5.
BCA. 30.18.01.02.60.93.8.
BCA. 30.18.01.02.55.46.8.
BCA. 30.18.01.02.52.18.17.

BCA. 30.10.00.00.153.84.27.
BCA. 30.10.00.00.153.84.24.
BCA. 30.10.00.00.153.81.10.
BCA. 30.10.00.00.153.81.1.
BCA. 30.10.00.00.153.80.20.
BCA. 30.10.00.00.153.80.16.
BCA. 30.10.00.00.153.80.13.
BCA. 10.9.00.00.109.339.7.
BCA. 10.9.00.00.107.333.1.
BCA. 10.9.00.00.109.340.12.
BCA. 10.9.00.00.110.345.1.

A.2. Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi

Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No:3-6/29, Fihrist No:3174-2.

Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No: 3-6/29, Fihrist No: 3174-1.

Cumhurbaşkanlığı Celal Bayar Arşivi, (10 Eylül 1955) Yer No: 3-6/29, Fihrist No:3174.

A.3. İçişleri Bakanlığı Arşivi

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dâhiliye Vekâleti Özlük İşleri Genel Müdürlüğü Vukuat Fişi, No:1/384, Tarih: 01.10.1955

İçişleri Bakanlığı Arşivi, Dâhiliye Vekâleti Hususi Kalem Müdürlüğü, Sayı: 1/384, Tarih: 01.10.1955

B. Resmî Yayınlar

“Nevşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında (Kırşehir) Adı ile Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun”, (12 Haziran 1957) *Resmi Gazete*, 7001/9637.

Kırşehir Vilayetinin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazası'nda Nevşehir Adı ile Yeniden bir Vilayet Kurulmasına Dair Kanun Layihası ve Dahiliye Bütçe Encümenleri Mazbataları, Devre:X, C 1, İçtima:F., Dokuzuncu İnikat (16.06.1954).

- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 1, İçtima:F, On Beşinci İnikat, (30.06.1954).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 10, İçtima:2, Kırk Altıncı İnikat, (27.02.1956).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 10, İçtima:2, Kırkıncı İnikat, (21.02.1956).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 15, İçtima:3, On Birinci İnikat, (03.12.1956).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 15, İçtima:3, On Üçüncü İnikat, (07.12.1956).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 17, İçtima:3, Kırk Altıncı İnikat (25.02.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 17, İçtima:3, Kırk Dördüncü İnikat, (23.02.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 17, İçtima:3, Kırk Sekizinci İnikat, (27.02.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 17, İçtima:3, Kırk Yedinci İnikat, (26.02.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 20, İçtima:3, Sekseninci İnikat, (12.06.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 20, İçtima:3, Yetmiş Dokuzuncu İnikat, (10.06.1957).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 3, İçtima:2, Yirmi Altıncı İnikat, (20.01.1956).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 5, İçtima:1, Kırk Dokuzuncu İnikat, (25.02.1955).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 7, İçtima:1, Sekseninci İnikat, (12.09.1955).
- TBMM Zabıt Ceridesi, Devre:X, C 8, İçtima:2, Birinci İnikat (01.11.1955).
- Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 1757.
- Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2083.
- Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2084.
- Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2085.
- Tercüme-i Hal Kaydı, Sicil No: 2086.

C. Süreli Yayınlar

Akis Dergisi

Akşam Gazetesi

Forum Dergisi

Halkçı Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

İstanbul Ekspres Gazetesi

Son Posta Gazetesi

Ulus Gazetesi

Vatan Gazetesi

Yeni Sabah Gazetesi

Zafer Gazetesi

D. Telif Eserler

Akgül, D. (2017). Ahilik Kültüründeki Etik İlkelerin Günümüz İşletmelerine Yansımaları: Kırşehir İli Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 8-26.

Akın, R. (2002). TBMM'nin İlk Bütçe Yasası: 1336 Muvazene-i Umumiye Kanunu. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, 2, 1-40.

Alper Ceylan, A. (2015). *6-7 Eylül 1955 Olayları ve Bu Olaylara Türk Yazılı Basınının Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Atayakul, F. A. (2007). *Türkiye'de Demokrat Parti Döneminde Genel Seçimler (1950-1954-1957)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Barlas, M. (2005). *Rüzgâr Gibi Geldi Geçti*. İstanbul: İnkılap Kitapevi.

Birgit, O. (2012). *Evvel Zaman İçinde*. İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık.

Bolat, B. (2008). Kırşehir'e Yapılan Haksızlık: İlçe Biçimine Dönüştürülmesi ve Tartışmaları. *I. Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu*, C. III, 15/17. 10. 2008, 1371-1377.

Bolat, M. (2020). İllikten İlçeliğe İlçelikten İlliğe Giden Süreç ve Kırşehir'in Yeniden İl Olması Kutlamaları (1957). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69), 260-268.

Çaylak, A. (2010). *Osman Bölükbaşı ve Siyasal Hareketi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Eltetik, H. (2009). *Fatin Rüştü Zorlu*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Gündüz, A. (2012). Salnamelere Göre Kırşehir Sancağı Hakkında Bilgiler (1873-1910). *Turkish Studies*, 7(3), 1373-1393.
- Gündüz, M. (2007). *Demokrat Parti'ye Karşı Muhalefet ve Milli Muhalefet Cephesi (1956-1960) (CHP, Hür Parti, CMP)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Güneş Şahin, G. (2012). Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar I. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 31(52), 216-223.
- Güven, D. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları ve Stratejileri Bağlamında 6-7 Eylül Olayları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Haşim Erdoğan, H. ve Çağrı Pişkin, Ç. (2020). Demokrat Parti Dönemi İktidar Muhalefet Çekişmesinin Bir Ürünü: Nevşehir'in İl, Kırşehir'in İlçe Olması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 577-590.
- Kaya, Y. (2018). Türk Siyasal Yaşamında 1954 Genel Seçimleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 2277-2291.
- Kızak, E. B. (2018). *Doktrin ve Lider Ekseninde Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'nin Milliyetçi Hareket Partisine Dönüşümü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Obaid, A. I. (2018). Nevşehir'in İl Yapılması Bir Gereklilik Miydi? Yoksa Kırşehir'in Cezalandırılması mıydı? Meclis Tartışmaları Çerçevesinde Nevşehir'in İl Olma Süreci. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 82, 801-811.
- Olgun Gökçal, O. (2006). *6/7 Eylül Olayları ve Türk Basını*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Özüçetin, Y. (2013). Millî Mücadele ve Cumhuriyet Döneminde Kırşehir, *Kırşehir (Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası)*, Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık.
- Özüçetin, Y. (2009). *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Kırşehir*, Ankara: Berikan Yayınevi.
- Pancaroglu, F. (2006). *Yakın Tarihimizde Millet Partisi Olgusu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon: Afyonkarahisar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sönmez, N. (2013). Seçim Sisteminin Demokratikleştirilmesinin Bir Aşaması: 1950 Milletvekili Seçim Kanunu. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 438-461.
- Şahin, G. (2023). Cumhuriyetin On Beşinci Yılında Kırşehir. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 42(75), 101-119.
- Şeyhanlıoğlu, H. (2011). *Türk Siyasal Muhafazakârlığının Kurumsallaşması ve Demokrat Parti*. Ankara: Kadim Yayınları.
- Şur, Ş. (2008). *Atatürk İlkeleri ve Demokrat Parti İktidarı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Tokmak, M. (2007). *Basın-İktidar İlişkileri Çerçevesinde Demokrat Parti ve Ankara Radyosu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- Yanar, H. İ. (2015). *Demokrat Parti Döneminde Azınlık Hakları ve 6-7 Eylül Olayları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karaman: Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, S. ve Zeynel, B. K. (2010) (Ed.). *TBMM Albümü 1920-2010*, C. 2, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Yılmaz, E. (2010). 1954 Seçimlerinin Önemi, Öne Çıkan Özellikleri ve Siyasi Sonuçları. *Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 541-551.

E. Ansiklopediler

- İlhan Şahin, İ. (2022). Kırşehir. *İslâm Ansiklopedisi* (C. 25, s. 480-484). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

F. Röportaj

Mustafa Gök. 5 Aralık 2023.

Summary

The years 1954-1957, which included the TBMM Xth Period, coincided with a period when opposition relations with the government were highly strained. The main opposition party ahead of the Democratic Party is the Republican People's Party. But there is one other party that has registered success in opposition as much as the CHP. This party is called the Republican National Party. In the 1954 elections, the DP recorded a remarkable success across the country, but did not succeed in Kırşehir. In this regard, according to the results of the 1954 general election, the DP was unable to extract a single deputy from Kırşehir. In the 1954 general elections, the vote breakdown in Kırşehir was as follows: CMP: 42.8%, DP: 30.4%, CHP: 23.2%, Other: 3.6%. According to the current electoral system, 5 deputies left Kırşehir and all of these deputies were selected from the ranks of the CMP and were eligible to represent Kırşehir in the Parliament. However, the negative picture of the DP in Kırşehir in the 1954 general elections and the effective opposition of the CMP Kırşehir deputies to the DP

in the Assembly led to the demotion of Kırşehir to the district by the law passed in the immediate aftermath of the 1954 general elections. As a result of the 1954 general elections, the names of CMP members from Kırşehir are Osman Bölükbaşı, Ahmet Bilgin, Hacı Mehmet Mahmutoğlu, Mulla Osman Alişiroğlu, and Tahir Taşer. It is undoubtedly Osman Bölükbaşı who is most popular among the deputies. Due to this popularity, many scientific studies have been found to have taken place. However, there is one more deputy that shows at least as effective an example of opposition as the Bölükbaşı, but that very little has been done about it, which is the deputy Ahmet Bilgin. At this point, the main objective of the study is the comprehensive investigation of the political activities of Ahmet Bilgin during the TBMM Period X, which managed to attract attention with its effective opposition. In fact, the examination of the opposition to the DP government in particular by Ahmet Bilgin gives us access to important donations that also demonstrate the level of democracy in Turkey in the 1950s. Because the attitude of Ahmet Bilgin and other opposition members towards the DP during the period of the bet seems to have put the DP in very difficult situations. In this context, a methodically major resource-weighted approach was adopted in the study aimed at establishing Bilgin opposition in TBMM in every aspect. The main sources include the Republican Archive of the Presidency of the State Archives, the Celal Bayar Archive of the Presidency and the Archive of the Ministry of Interior. While the archive documents are being examined, it appears that it contains important information not only in the Bilgin's special but also in terms of the period when Bilgin was opposing. In addition to information directly related to Bilgin in the archive documents, important information has been obtained regarding all aspects of Bilgin's opposition identity that he has come forward and criticised. Official publications have been significantly exploited alongside the main sources. TBMM Interviews have been used as the most basic resource in this context. For almost all of Bilgin's political activities come about with these controls. In this regard, it is said that the Assembly has formed the main backbone of the study. In addition to their respective publications, periodicals have been benefited and the period political atmosphere has been contributed by periodic publications. Other than the main resources, another resource has been royalties. Through a meticulous study related to the Bilgin period, the artefacts laid out were examined and included in the work. Another method referred to as a source was in the field of oral history. Although oral history comes after firsthand sources, listening to the period from the mouths of living witnesses is important in its contribution to scientific studies. In this sense, Mustafa Gök, one of the witnesses of the period, and Bilgin were interviewed for information concerning Bilgin while also getting an opinion on the conditions of the period. This is important for a better understanding of the period studied. In light of all this, the main assessment is the understanding of the fact that Bilgin is one of the most effective opposition party mebus in Parliament. Bilgin, who owned the only pharmacy in Kırşehir during the One Party Period and DP Period and was a doctor when it came to his pharmacy, was elected as a Kırşehir deputy from the CMP during the 1954 General Elections. The issue that really needs to be focused on is the fact that Bilgin is at least as popular and influential a politician as he is besides Bölükbaşı, whose popularity and the effectiveness of other Kırşehir deputy. The main finding and conclusion of this study have been that Bilgin's political and analytical acumen are very high in the shadow of Bölükbaşı, which has been the subject of several studies that have been done without elaborating. Because in his speeches in Parliament, Bilgin has been a known and recognised member of the Parliament for his lithe wit and ready answer. Bilgin's political activities in TBMM during the Xth period, show us that one of the most powerful CMP deputy of the Assembly was Bilgin.

EKLER**Ek 1.** Ahmet Bilgin'in TBMM X. Dönem Hal Tercümesi

10. Dönem
2084

OTURDUĞU YER [*]	
ANKARA'DA	DIŞARIDA
Telefon : _____	Telefon : _____

[*] Adres değiştirildiği vakit geçirilmeden Umumi Kâtipliğe bildirilmesi rica olunur.

TERCÜMEHAL (Kısaca)

1915'te erzurum İstiklal harbinde iştirak ettim
terhisten sonra Kırsekinde eczahane açtım birkaç ayfa
tekrar askere tayin edilerek hizmet ettim

(Signature)

İntihap dairesi	Kırsekin	Evlî olup olmadığı ve kaç çocuğu bulunduğunu	evli iç çocukla
Adı ve soyadı	Ahmet Bilgin	Memur işe seçilmeden önceki son menurüğü	
Babasının ve annesinin adı	İzzet Afife	İntibak derecesi ve son maaşını aldığı tarih	
Doğduğu yer ve tarihi	Antakya 1916	Memur değışe seçilmeden önceki son durumu	eczahane sahibi
Tahsili	üniversite	Önceki devrelerde Mebus seçilmiş işe devre ve İntihap dairesi	
Bildiği diller	fransızca arapça	Yedek Subay işe sınıfı, rütbesi ve sicil numarası	Erzurum istiklal
İhtisası	eczacılık	Kayıtlı bulunduğu Askerlik şubeleri ve numaraları	Kırsekin
Eserleri		Seçim zaatının tarihi	4-5-1914
İlim rütbesi		Kaç reyile mebus seçildiği	26476
İşi ve gücü	eczahane sahibi	Meclise katılması tarihi	14-5-1914

Kaynak: TBMM Resmi İnternet Sitesi;
https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2082_1_10.pdf

Ek 2. Ahmet Bilgin'in X. Dönem TBMM Seçim Mazbatası.

Milletvekili Seçilmiş Olanlara Ait
TUTANAK

Örnek No. : VI
Mad. 66 - 8 117/sen. FK

Kuşçinli

Adı ve Soyadı	Doğum yeri ve tarihi	Meslek veya san'atı	ALDIĞI OYLAR		Seçmenlerin Sayısı	Oylarını kullananların sayısı	Seçimi hakkında itiraz ve şikâyet olup olmadığı	Düşünceler
			Rakamla	Yazı ile				
Ahmet Bilgin	Antakya 1316	Exacı	26476	Yümi altı bin dört yüz yetmiş altı	87363	78319	Foktur	

Milletvekili seçimi kanunu gereğince ilimizde yapılan seçim sonunda Yümi altı bin dört yüz yetmiş altı oy ile Exacı Ahmet Bilgin'in ilimiz Milletvekilliğine seçilmiş olduğunu gösterir bu tutanak kurulumuz tarafından kendisine verilir. 4/5/1954

Başkan
Rıfık Nispet

Üye
Belediyecele
Ramazan Alkan

Üye
Belediyecele
M. Ali Şirak

Üye
Genel meclisinde
Rıfık Dulkadir

Üye
D. P. den
Rıfık Yıldırım

Üye
D. P. den
Vahit Esensenç

Üye
E. H. P. den
Baki Derya

Üye
E. H. P. den
Akif Büyüklü

Üye
Köylü P. den
Yaşar Hattin Yelencik

Üye
Köylü P. den
Recep Özcan

NOT : Başkan ve üyelerin imza edecekleri yerlerin üstüne aynı adlarıyla soyadları yazılacaktır .

Kaynak: TBMM Resmi İnternet Sitesi;https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/eYayin/GAZETELER/WEB/MAZBATALAR/TBMM/d10/SM_2082_1_10.pdf

Ek 3. Ahmet Bilgin'e Ait Fotoğraf

Kaynak: Yıldırım, S.; Zeynel, B. K. (2010). (Ed.). *TBMM Albümü 1920-2010*, C. 2, Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, s. 649.